Devlet Kütüphanesi

Sene : 7 Sayı : 77

CERİDEİ ADLİYE

Kânunuevvel

1928

Münderecat

KISMI RESMÎ

Kararnameler :

— *Tevcihatı Adliye*

Kanunlar :

— *Veraset ve intikal vergisi kanununun bazı maddelerini muaddil kanun*

Kararlar ve Tefsirler :

— *442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 450 451, 452, 453, 454, 457, numaralı kararlar*

H. V. Kararları

Nizamname ve talimatnameler

Ş. D. Kararları

V. Y. Tamimler

Tasfiye muameleleri

Şüunu Adliye :

— *isim tebdili*

— *Aramızdan ebediyen ayrılanlar*

Mütalâalar :

— *Cezaî mütalâalar*

— *Hukukî mütalâalar*

İstatistikler

KISMI GAYRİ RESMÎ

— *Borçlar kanununun ahkâmı umumiyesi, medenî hakları istimal ehliyeti*
SABRİ ŞAKIR BEY

— *Cürmün mefhumu içtimaîsi*
DR M. ŞAKİR BEY

— *Hukuku hususiyede kazaî kararlar (Jurisprudans) in ehemmiyeti*
ALİ RIZA BEY

Abone Şeraiti

Adet		Kuruş
12	Bir seneliği	300

Perakende olarak beher numarası

Kuruş
30

İSTANBUL
ZELLİÇ BİRADERLER MATBAASI
1928

Adliye Vekâleti tarafından neşrolunur.

MİLLİ KÜTÜPHANE
ANKARA

EŞME MÜDDEİUMUMİLİĞİ 1923

Yedinci Sene Sayı: 77

Ceridei Adliye

Adliye Vekâleti tarafından ayda bir neşrolunur

Kânunevel 1928

TEVCİHAT

Karar numarası: 46

Münhal bulunan Adliye birinci sınıf müfettişliğine Tokat agır ceza reisi Yusuf Şükrü ve dördüncü sınıf Adliye müfettişliğine Uşşak ceza hakimi Ferit Beylerin tayinleri tensip edilmiştir.

31 10/1928

Karar numarası: 47

Otuz beş lira maaşla Adana agır ceza azalığına talebiyle Kozan istinaf azayi sabıkasından Ali Şadi, Amasya azalığına otuz beş lira maaşla talebiyle bila harcırah şayanı terfi olan Ayaş hukuk hakimi Ahmet Ilhami, otuz lira maaşla Çermik hakimliğine tahviline karar verilmiş olan Dörtyol hakimi Nuri, yirmi lira maaşla Diyarıbekir

A 94
MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA
3

aza mülâzimliğine tahvili tensip buyurulan Elaziz müddeiumumî muavini Mustafa Şevkı, Elaziz müddeiumumî muavinliğine yirmi lira maaşla Ankara Hukuk mektebi mezunlarından hizmeti mecbureye tabi Nurettin, yirmi lira maaşla Bayındır müddeiumumiliğine İstanbul hukuk mektebi aliyülâlâ mezunlarından Ahmet Necati, yirmi lira maaşla Çal müddei umumiliğine İstanbul hukuk mektebi aliyülâla mezunlarından Ahmet Hamdi, yirmi beş lira maaşla Ermenak ceza hakimliğine talebiyle bilâ harcırah ve tahviline karar verilmiş olan Çermik hakimi Hamdi, yirmi lira maaşla Yalvaç müddeiumumiliğine talebiyle bilâ harcırah Ankara Hukuk mektebi aliyülâlâ mezunlarından İsmail Hakkı, yirmi lira maaşla Kaş müstantikliğine talebiyle bilâ harcırah Meslek mektebi mezunlarından Nihat, yirmi lira maaşla Süruç müddeiumumiliğine talebiyle ve zati harcırahiyle Ankara Hukuku mezun larından Hüseyin Fahri, elli lira maaşla Mardin müddeiumumiliğine üçüncü dereceyi muhafaza kaydile İstanbul ve Paris Hukuk fakültelerinden mezun ve taahhüdü mucibi hizmeti mecbureye tabi Bergama aza mülâzimi sabıkı İrfan, otuz lira maaşla Lüleburgaz hakimliğine talebiyle bilâ harcırah Saray müddeiumumisi Cevdet, otuz lira maaşla Atina hukuk hakimliğine talebiyle şayanıterfi Atina ceza hakimi Mustafa Kâmil, otuz lira maaşla Tenüs hakimliğine tahviline karar verilmiş olan Mazkert hakimi Mustafa Naim, otuz lira maaşla Ardıhan azalığına talebiyle bilâ harcırah Bergama asliye reisi esbakı Şefik, otuz lira maaşla Mazkert hakimliğine şayanı terfi olan Arapsun müddei umumisi Hüseyin, otuz lira maaşla Pertek hakimliğine şayanı terfi olan Erbaa müddeiumumisi Hasan Basri, yirmi lira maaşla Geyve müddeiumumiliğine Ankara Hukuk mezunlarından hizmeti mecbureye tabi Hasan Sadun, yirmi lira maaşla Torbalı müddeiumumiliğine Ankara Hukuku mezunlarından hizmeti mecbureye tabi Abdullah Avni, yirmi lira maaşla Boldan müddeiumumiliğine Ankara hukuku mezunlarından hizmeti mecbureye tabi Ali Nefi, yirmi lira maaşla Garzan müddeiumumiliğine Ankara hukuku mezunla-

rından hizmeti mecbureye tabi Abdürrezzak, yirmi beş lira maaşla Keskin Beyobası sulh hakimliğine talebiyle bilâ harcırah Garzan müddei umumisi Mehmet Hamdi, yirmi lira maaşla Daday müddeiumumiliğine talebiyle bilâ harcırah hukuk mezunlarından Veysi Müfit, yirmi lira maaşla Merzifun müddeiumumiliğine talebiyle ve zati harcırahiyle Ankara hukuk mektebi mezunlarından Cemal, yirmi lira maaşla Çine müddeiumumiliğine Ankara hukuk mezunlarından Kadri Ömer, yirmi lira maaşla Mazkert müstantikliğine meslek mektebi mezunlarından Rıza Tevfik Beylerin intihaplarına ve üçüncü dereceden otuzbeş lira maaşlı İstanbul müddeiumumî muavinlerinden Ali Rıza Beyle aynı derece ve maaşlı İzmir müstantiki Osman Ragıp Beylerin bilmuvafaka becayişlerine karar verildi.

31/10/928

Karar numarası : 48

Yirmi lira maaşlı Arapsun müddeiumumiliğine talebiyle bilâ harcırah İstanbul hukuk mezünlarından Mehmet Cemal, yirmi lira maaşlı Sinirgent müddeiumumiliğine Ankara hukuk mektebi mezunlarından hizmeti mecbureye tabi Faruk, yirmi lira maaşlı Erbaa müddeiumumiliğine Ankara hukuk mezunlarından hizmeti mecbureye tabi Mehmet Hüsnü, yirmi lira maaşlı Biga aza mülâzimliğine Ankara hukuk mezunlarından hizmeti mecbureye tabi Hüsnü Mehmet, yirmi lira maaşlı Tavas müddeiumumiliğine Ankara hukuk mezunlarından hizmeti mecbureye tabi Nurettin, yirmi lira maaşlı Sındırgı müddeiumumiliğine Ankara hukuk mezunlarından hizmeti mecbureye tabi Rauf, yirmi lira maaşlı Saray müddeiumumiliğine Ankara hukuk mektebi mezunlarından hizmeti mecbureye tabi Abdullah, yirmi lira maaşlı Mersin aza mülâzimliğine Ankara hukuk mezunlarından hizmeti mecbureye tabi

Ahmet Cevdet, yirmi lira maaşlı Hüseyinabat müddeiumumiliğine Ankara hukuk mektebi mezunlarından hizmeti mecbureye tabi Zahit, yirmi lira maaşlı Tirebolu müddei umumiliğine Ankara hukuk mezunlarından hizmeti mecbureye tabi Mehmet Esat, yirmi lira maaşlı İspir müddeiumumiliğine talebiyle bilâ harcırah Olti hakimliğinden Müstafâ Tahsin, yirmi beş lira maaşlı Atine ceza hakimliğine tahviline karar verilmiş olan Çivril ceza hakimi Cemil, yirmi lira maaşlı Ürgüp ceza hakimliğine talebiyle bila harcırah Kayseri-Aziziye müddei umumisi Abdülvahit beylerin intihaplarına müttefikan karar verildi.

9/11/928

Karar numarası : 49

Münhal bulunan dördüncü sınıf Adliye müfettişliğine şeraiti matlubeyi haiz İstanbul sulh hakimlerinden Arif Beyin tayini tensip edilmiştir.

12/11/928

Karar numarası : 50

Yirmi lira maaşlı Bürhaniye aza mülâzimliğine talebiyle ve zatî harcırahiyle Ankara hukuk mektebi mezunlarından Ahmet Hıfzı, otuz lira maaşlı Konya müstantikliğine talebiyle bilâ harcırah şayanı terfi olan Niğde müstantiki Ahmet Kemal, yirmi beş lira maaşlı Niğde müstantikliğine talebiyle bilâ harcırah şayanı terfi olan Şile müstantiki Hüseyin, yirmi lira maaşlı Şile müstantikliğine Meslek mektebi mezünlarından İlhami, yirmi lira maaşla Tırabzon aza mülâzimliğine Ankara hukuk mektebi mezunlarından Sıtkı Şefkati, otuz lira maaşlı Uşşak ceza hakimliğine talebiyle bilâ harcırah Demirci müddeiumumisi

Mehmet Sadullah Fatin, yirmi beş lira maaşlı Ankara aza mülâzimliğine hukuk mezunlarından Balikesir müstantiki sabıkı Basri, otuz lira maaşlı Silivri hakimliğine mülga Büyük Çekmece hakimi Şükrü Ömer, yirmi lira maaşlı Silivri müddeiumumiliğine mülga Büyük çekmece müddei umumisi Cevat, yirmi lira maaşlı Silivri müstantikliğine mülga Böyük çekmece mustantiki Osman Avni, otuz lira maaşlı Büyük Çekmece sulh hakimliğine mülga Silivri Sulh Hakimi Ahmet, yirmi beş lira maaşlı Ankara hakimliğine birinci dereceyi muhafaza kaydiyle Ankara hukuk mektebi mezunlarından Şevki, kırk lira maaşlı Köyceğiz riyasetine Hakimler kanununun yirmi ikinci maddesinin fıkrai mahsusasına tevfikan derecesinin tenziline karar verilmiş olan Niğde asliye reisi Ertuğrul sait Beylerin intihaplarına karar verildi.

12/11/928

Karar numarası : 51

Otuz lira maaşla İstanbul müddei umumî muavinliğine ikinci dereceyi muhafaza kaydiyle ıstanbul aza mülazimlerindan Hüseyin Necmittin, yirmi beş lira maaşla Isparta sulh hakimliğine talebiyle ve zati harcırahiyle Kırklareli aza mülâzimi Kemalettin, yirmibeş lira maaşla Samsun sulh hakimliğine talebiyle bilâ hahcırah çarşamba müddeiumumisi Ali Rıza, yirmi beş lira maaşla çorba sulh hakimliğine talebiyle bilâ harcırah Yabanabat riyasetinden müstafi Numan, otuz beş lira maaşla Manısa müstantikliğine mülga Ankara müstantiki İsmail Hakkı, otuz lira maaşla gireson mustantikligine mülga Ankara mustantiği Ali Galip, kırk lira maaşla Ankara müddei umumî muavinliğine mülga Mağnisa muddeiumumî muavini Zeki, kırk lira maaşla Ankara müddeiumumî muavinliğine mülga Adana müddeiumumî muavini Servet beylerin intihaplarina karar verildi

Karar numarası : 52

Yirmi beş l'ra maaşlı Ağın sulh hakimliğine derecesini muhafaza etmek kaydiyle talebiyle bilâ harcırah Gürun aza mülâzimi Bekir, yirmi beş lira maaşlı Çorum sulh hakimliyine derecesini muhafaza etmek kaydiyle talebiyle bilâ harcırah Sungurlu müddei umumisi Hüseyin Lutfi, yirmibeş lira maaşlı Muş aza mülâzımliğine tahviline karar verilmiş olan Saiteli müddei umumisi Ahmet Tahir, yirmi lira maaşlı Saiteli müddei umumiliğine İstanbul hukuk fakültesi aliyülâlâ mezunlarından Muhyiddin Şinası Beylerin intihaplarına karar verildi.

Karar numarası : 53

Münhal olan dördüncü sınıf Adliye müfettişliğine şayanı terfı olan Kilis ceza hakimi Sakıp Beyin tâyini tensip kılınmıştır.

28/11/928

Karar numarası : 54

Altmış lira maaşlı İzmir asliye mahkemesi ceza dairesi riyasetine talebiyle ve zatî harcırahla Kütahya reisi Ramazan, yirmi lira maaşla Kemah müddei umumiliğine talebiyle ve zatî harcırahla Ankara hukuk mektebi mezunlarından Samih, yirmi lira maaşla İzmir Sulh hakimliğine birinci dereceyi muhafaza etmek üzere Birecik müddei umumisi Ekrem Cenani, yirmi beş lira maaşlı Kırklareli aza mülazimliğine talebiyle bilâ harcırah Mepavri sulh hakimi Safvet, yirmi beş lira maaşla Mepavri Sulh hakimliğine birinci dereceyi mühafaza kaydiyle ve sınıfiyle bilâ harcırah Cebelbereket aza mülâzimi Ali Rıza Beylerin intihaplarına karar verildi.

3/12/928

KANUNLAR:

Veraset ve intikal vergisi Kanununun bazı maddelerini muaddil Kanun

Kanun Numarası: 1357
Neşri tarihi: 26-11-1928

Madde: 1. — 3 Nisan 1926 tarihli ve 797 numaralı veraset ve intikal vergisi kanununun dördüncü maddesi aşağıdaki şekilde tadil edilmiştir:

«Her mahalle ve köyün muhtarları bir ay zarfında kendi mahalle ve köylerinde vefat edenleri mübeyyin ve ihtiyar heyetlerinden musaddak bir liste tanzim ile müteakıp ayın on beşine kadar mahallî hükûmetine vermekle mükelleftirler. Konsoloslar dahi bulundukları mahalde bir ay zarfında vefat eden konsolosanece mukayyet Türk vatandaşlarının isim, şöhret ve sanatlarını mübeyyin tanzim edecekleri listeyi bu zevatın Türkiyede en son mukayyet oldukları mahalleri natık hüviyet varakalarile birlikte müteakıp ayın on beşine kadar Maliye vekâletine göndermeğe mecburdurlar.»

9

Madde: *2.* – Veraset ve intikal vergisi kanununun kırk altıncı maddesi aşağıdaki şekilde tadil edilmiştir:

«Dördüncü madde ahkâmına riayet etmiyen muhtarlardan 5 liradan 25 liraya ve konsoloslardan da 25 liradan 100 liraya kadar hükmen cezayinakti alınır.»

Madde: *3.* – Veraset ve intikal vergisi kanununun elli birinci maddesi aşağıdaki şeklide tadil edilmiştir:

«Bu kanunla her mahalle ve köyde tahsil olunan verginin yüzde biri bu husustaki hizmet ve mükellefiyetlerine mukabil bu mahaller muhtarlarına aidat olarak verilir.»

Madde: *4.* – Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde: *5.* – Bu kanunun ahkâmını icraya Adliye, Dahiliye, Hariciye ve Maliye Vekilleri memurdur.

19 - II - 1928

KARARLAR VE TEFSİRLER:

Reisicümhur Gazi Mustafa Kemal Hazretlerine altın lavha üzerinde kabartma bir Alfabe takdimi hakkında

Karar numarası : 442

Büyük Türk Milletine halâs ve terakki yolunda olduğu gibi okuma, yazma yolunda da nur ve çırağ gösteren dâli Reisi cümhur Gazi Mustafa Kemal Hazretlerine Milletin hatırai şükranı olmak üzere, Meclisi, Âlî tarafından, altın lavha üzerinde kabartma bir Türk Alfabesinin takdimi, Heyeti Umumiyenin 1/11/928 tarihli birinci in'ikadının ikinci celsesinde takarrür etmiştir.

1/11/1928

B. V. İsmet Paşa H. tarafından vaki beyanat üzerine İcra vekilleri Heyetine müttefikan itimat beyan olunduğu hakkında

Karar numarası : 443

B. V. İsmet Paşa H. nin hükûmetin siyaseti ve hattı hareketi hakkındaki beyanati üzerine İcra Vekilleri Heyetine, heyeti umumiyenin 8 - 11 - 1928 tarihli inikadının birinci celsesinde 262 rey ile müttefikan itimat beyan edilmiştir.

Eskişehirin Yeni mahallesinde kasap Yakup Hoca oğlu Nuri Efendinin cezasının affı hakkında

Karar numarası : 444

Sarhoş olduğu halde havaya silah atmak ve jandarmalara silah teşhiri ve sövmek maddelerinden dolayı eski ceza kanununun 113üncü maddesine tevfikan yedi ay hapsine ve cürmün ika'ı esnasında on sekiz yaşını bitirmediğinden aynı kanunun 40 ıncı maddesi mucibince cezasının rub'unun tenzilile beş ay yedi gün hapsine dair Eskişehir asliye mahkemesinden sadır olan kararı gıyabî yeni kanunun tatbikından sonra itirazen tetkiki sırasında kanunun elli beşinci maddesinin üçüncü bendine tevfikan cezanın tenzili icap ederken bu cihet nazarı itibara alınmayarak hüküm tasdik edildiği ve temyiz mahkemesince de bu kararın tasdik edildiği anlaşılan Eskişehirin Yeni mahallesinden kasap Yakup Hoca oğlu Nuri hakkındaki adlî hatanın islahı zımnında mahkumun yukarda yazılı beş ay yedi gün hapis cezasının Türk ceza kanununun mezkûr 55inci maddesinin üçüncü fıkrasına tevfikan başkaca tenzili icap eden 33 gün hapis cezasının Teşkilati Esasiye kanununun 26 inci maddesine tevfikan bilcümle netayici hukukiyesine şamil olmak üzere affi heyeti umumiyenin 4üncü in'ikadının birinci celsesinde takarrür etmiştir.

12 - II - 1928

Ecnebi Sefarethanelerinin vergi ve ferağ hakkından muafiyetlerine mütedair Kanunun tefsirine imkân olmadığı hakkında

Karar numarası : 445

Ecnebi devletler tarafından Sefarethane ve Konsoloshane inşa edilmek üzere meccanen tefevvuz olunan veya bu maksatla teferruğ ve

iştira edilen arsalarla muhterik ve münhedim Sefarethane ve Konsoloshane arsalarının vergi ile mükellefiyet veya ademi mükellefiyetleri hususunun tasrihi için 1 Mart 1332 tarihli kanunun tefsiri Başvekâletten talep edilmiş ise de 1. Mart 1332 tarihli kanunla bahş olunan ferağ harcı, vergi ve her gûna rüsumu belediyeden muafiyet, muamelei mütekabile şartile düveli ecnebiyenin Sefaret ve Konsoloshane binalarına ait olup 1341 senesi müvazenei umumiye kanununun 33üncü maddesi ise düveli ecnebiyeye, muamelei mütekabile şartile, Ankarada sefarethane ve konsoloshane inşa edilmek üzere meccanen verilecek arsalar için bila harç tapu senedi ita kılınacağını ifade etmekte olduğundan, bu sarahatlerden salifüzzikir arsaların vergi ve rüsumu belediyeden de muaf tutulacağına dair bir hüküm istihsali kabil görülmemiştir.

Binaenaleyh ibare tefsire mütehammil olmadığı cihetle muafiyetin teşmili icap ediyorsa bu maksatla yeniden ahkâmı kanuniye vaz'ı lâzım geleceği, Heyeti umumiyenin 22 - 11 - 1928 tarihli altıncı in'ikadının birinci celsesinde takarrür etmiştir.

22 - 11 - 1928

Bazı zevatın hamil bulundukları İstiklâl madalyası şeritlerinin kırmızıya tebdili kabil olmadığı hakkında

Karar numarası : 446

Çal kazasından beş zatın İstiklâl madalyaları şeritlerinin Kırmızıya tebdili talep edilmiş ise de müracaatı vakıalarının is'afı için gösterdikleri vesaik olbabdaki kanunun ruh ve medlulüne tevafuk etmediğinden taleplerinin reddi, Heyeti umumiyenin 24 - 11 - 1928 tarihli 7inci in'ikadının 1inci celsesinde takarrür etmiştir.

MİLLİ KÜTÜPHANE
ANKARA

Mülâzim Mehmet Zati Efendinin cezasının altı ay hapse tahvilen tahfifi hakkında

Karar numarası : 447

Mehmet kızı Zehranın henüz onbeş yaşını bitirmediği halde evlenmek vadile bekrini izale maddesinden dolayı Denizli Ağırceza Mahkemesince Türk ceza kanununun 414 üncü maddesinin 1 inci fıkrasına tevfikan bir sene ağir hapse ve tazminata mahkûm edilen 16 ıncı fırkanın 52 inci alayının 1 inci taburunda Mülâzim Mehmet Zati Efendinin hakkındaki hükmün Temyiz Mahkemesi tarafından tastıkından sonra magdurenin vaki müracaatı üzerine Denizli Hukuk Mahkemesince yaşının tashihine karar verilmiş ve bu da usulen kat'iyet kesp eylemiş ve şu hale nazaran filin ikaı esnasında magdurenin 15 yaşını tecavüz ettiği anlaşılmakla mahza yaşı itibarile tertip edilen evvelki cezanın madelete muvafık olmadığı ve ahiren tahakkuk eden hale göre altı ay hapisten başlayan ceza kanununun 423 üncü maddesinin tatbiki icap edeceği cihetle mücazatı mahkûmeden, Teşkilâtı Esasiye kanununun 26 ıncı maddesine tevfikan, bir sene ağır hapis cezasının altı ay hapse tahvilen tahfifi ve fazla cezanın bilcümle hukukî netayicine şamil olmak üzere affı heyeti umumiyenin 24-11 1928 arihli 7 inci in'ikadının 1 inci celsesinde takarrür etmiştir.

Adananın karaköçe köyünden Hacı Kadir oğlu Süleymanın idamı hakkında

Karar numarası : 448

Adananın karaköçe köyünden Halilin kızı Elifeyi cebren kaçırmaya teşebbüs ve vaki olan mümaneat üzerine mezburenin kardeşi Yakupla

Cemali ölduren Hacı Kadir oğullarından Süleymanın idamına dair Adana Ağır ceza Mahkemesinden verilen kararın tahvil ve tahfifini müstelzim bir sebep görülmemiş olmakla Teşkilatı Esasiye kanununun 26 ıncı maddesine tevfikan mezkûr kararın infazına Heyeti umumiyenin 24-11-1928 tarihli 7 inci in'ikadının 1 inci celsesinde karar verilmiştir.

24 - 11 - 1928

Kırşehrinin Ömer Kâhya köyünden Musa oğlu Ömer ve Ali oğlu Hanefinin idamları hakkında

Karar numarası : 450

Kırşehrinin Ömer kâhya köyünden Yusuf oğlu Mehmet zevcesi Asiye ve oğulları on iki yaşında Yusuf, sekiz yaşında Mahir, üç yaşında Namık ve kızı beş yaşında Gülüzarla hizmetkâr Arifi feci surette öldüren eşhastan Musa oğlu Ömerle Ali oğlu Hanefinin idamlarına dair Kırşehir ağır ceza mahkemesinden verilen idam cezasının tetkik olunan evraka nazaran tahvil ve tahfifini müstelzim bir sebep görülmemiş olmakla Teşkilâtı Esasiye kanununun 26 ıncı maddesine tevfikan mezkûr cezanın infazı, Heyeti umumiyenin 24 - 11 - 928 tarihli 7 inci in'ikadının 1 inci celsesinde takarrür etmiştir.

24 - 11 - 1928

Niksarın Eskidir köyünden koca oğullarından Ömer oğlu kâzımın idamı hakkında

Karar numarası : 451

Niksarın Eskidir köyünden Ömere katil kastile silah atmak ve zevcesi Hanifeyle muhacır Cemali öldürmek maddelerinden dolayı

Tokat Ağir Ceza mahkemesi tarafından koca oğullarından Ömer oğlu kâzımın idamına dair verilen hükmün tahvil ve tahfifini müstelzim bir sebep görülmemiş olduğundan Teşkilatı Esasiye kanununun 26 ıncı maddesine tevfikan mezkûr cezanın infazi, Heyeti umumiyenin 24-11-1928 tarihli 7 inci in'ikadının 1 inci celsesinde takarrür etmiştir.

24-11-1928

Gedizin Gayipler köyünden Mustafa oğlu Hasanın İdamı hukmünün infazı hakkında

Karar numarası : 452

Gedizin Ayvacık köyünden Halil İbrahim oğlu Ahmet ve kardeş köyünden Süleyman oğlu Aliyi paralarına tamaan öldüren Gayipler köyünden Mustafa oğlu Hasanın idamına dair Manisa ağır ceza mahkemesinden verilen idam cezasının tahvil ve tahfifini müstelzim bir sebep görülememiş olduğundan Teşkilâtı Esasiye kanununun 26 ıncı maddesine tevfikan mezkûr cezanın infazı, Heyeti umumiyenin 24 - 11 - 1928 tarihli 7 inci in'ikadının 1 inci celsesinde takarrür etmiştir.

24-11-1928

Devreğin Yakacık köyünden Kadı oğullarından korucu Ahmet oğlu Ahmedin İdamı hakkında

Karar numarası : 453

Safranbolunun Moruk köyünden Emin oğlu Ahmedın yolda önüne çıkarak mevcut parasini aldıktan sonra cezadan kurtulmak

maksadile merkumu öldüren Devreğin Yakacık köyünden Kadı oğullarından Korucu Ahmet oğlu Ahmet hakkında Zonguldak Ağir ceza mahkemesince verilen idam cezasının tahvil ve tahfifini müstelzim bir sebep görülememiş olmağla teşkilatı Esasiye kanununun 26 ıncı maddesine tevfikan mezkûr cezanın infazı, heyeti umumiyenin 24-11-1928 tarihli 7 inci in'ikadının 1 inci celsesinde takarrür etmiştir.

24-11-1928

Elazizli Jandarma neferi Diyaribekirli Sûleyman oğlu Ahmedin cezasının bir kısmının affı hakkında

Karar numarası : 454

Elaziz jandarma efradından Diyârıbekirli Süleyman oğlu Ahmet hakkında, harekâtı isyaniye esnasında firar ettiğinden dolayı şark İstiklal Mahkemesi tarafından elli deynek darp ve tecdidi kaytla Tırakyada hizmet etmesine dair verilmiş olan karardan kaydinin tecdidi ile Tırakya da istihdam cezasının affı Heyeti umumiyenin 24 - 11 - 1928 tarihli 7 inci in'ikadının 1 inci celsesinde takarrür etmiştir.

24-11-1928

Terfi edilmediğinden dolayı ikame edilen idari davanın rü'yeti Şurayı Devletin dairei salâhiyetine dahil olmadığı hakkında

Karar numarası : 457

400numaralı kanunun birinci maddesi 15/5/1335tarihinden itibaren Cidali Milliye iştirak edip muhtelif millî cephelerde veya dahilî isyanların itfasında bilfiil hizmet ederek fevkalâde yararlık gösterdikleri o

17

zamanki millî cephe veya mıntaka veya fırka kumandanlarından yapılacak tahkıkat ile sabit olacak olan ümera ve zabitandan cidali millî nihayetine kadar fevkalâdeden terfi etmemiş olanların bir defaya mahsus olmak üzere hizmetlerinin derecesine göre takdirname ile veya bir derece terfi suretile taltif edileceklerini göstermektedir.

Şu sarahatten anlaşılıyor ki bir zabitin işbu kanuna tevfikan taltife hak kazanması her şeyden evel hizmet ve liyakat derecesinin meratibi askeriyece merbut bulunduğu makam sahibinin bilfiil iş başında, o zabit hakkında hasıl edeceği ve doğrudan doğruya meslek ve ihtisasın verebileceği takdir ve kanaate mütevakkıftır. İşbu takdir ve kanaatin bilâhara her hangi bir heyet tarafından haklı veya haksız olduğunu nazarî bir surette tetkik ve tayin edilmesinde kanunî ve maddî bir imkân ve isabet görülmemektedir. Buna mukabil Şurayı Devlet kanununun 19 uncu maddesinin (A) fıkrasında (idarî muamelat ve mukarrerattan dolayı hukuku muhtel olanlar tarafından ikame olunan davalardan) bahsolunmaktadır.

Halbu ki bir salâhiyet makamının kanunen haiz bulunduğu ve bahusus meslek ve ihtisasın vücudunu da istilzam eden hakkı takdirini idarî muamelât ve mukarrerat addetmek, taltif kanununun ruh ve müeddasına mütabık görülmemiştir.

Balâdaki esbap ve mülahazattan dolayı Şurayı Devlet kanununun bu gibi mesail ile bir gûua alâkası olmadığı, heyeti umumiyenin 1-12-1928 tarihli 10 uncu in'ikadının 1 inci celsesinde takarrür etmiştir.

24-11-1928

HEYETİ VEKİLE KARARLARI:

Katil maddesinden mahkûm Gökçebel karyesinden Hüsehin oğlu Rifatin kalan cezasının affi hakkında

Kararname numarası : 7311

Adliye vekâletinden yazılan 13-11-1928 tarih ve 1056-533 numaralı tezkerede katil maddesinden dolayı sureti kat'iyede yedi buçuk sene hapse mahkûmen Sivas hapıshanesinde mahpus bulunan Zazanın Gökçebel karyesinden Hüseyin oğlu Rifatin Tıbbı Adlî müessesesinden musaddak raporuna ve mahallî idare heyetinin bunu müeyyet mazbatasına nazaran fennen affını müstelzim derecede malûl bulunduğu anlaşıldığından Teşkilâtı esasiye kanununun kırk ikinci maddesi mucibince kalan ceza müddetinin affi teklif olunmuştur.

Keyfiyet İcra Vekilleri heyetinin 18/11/928 tarihli içtimaında tetkik olunarak merkumun tebeyyün eden malûliyetine nazaran mezkûr madde hükmüne tevfikan kalan ceza müddetinin affı takarrür etmiştir.

18/11/1928

Sirkat maddesinden sureti kat'iyede mahkûm Hüseyin Hüsnü oğlu Zekinin kalan ceza müddetinin affı hakkında

Kararname numarası : 7314

Adliye vekâletinden yazılan 15/11/1928 tarih ve $\frac{1055}{532}$ numaralı tezkerede birçok yerlerde hırsızlık etmek ve zabıta memurlarına vazife

sırasında silâh atmaktan dolayi 8 Ağustos 1928 tarihinden itibaren sureti kat'iyede üç sene on bir ay iki gün müddetle ağır hapse konulmasina ve seksen lira ağır cezayi nakti alınmasına ve üç sene üç ay hidematı ammeden memnuiyetine ve ceza müddetine muadil emniyeti umumiye nezareti altında bulundurulmağa mahkûm edilen Hüseyin Hüsnü oğlu Zekinin Tıbbı Adlî müessesesinin raporuna ve idare heyetinin mazbatasına nazaran affını müstelzim derecede malûliyeti anlaşıldığından affı teklif olunmuştur.

Keyfiyet İcra Vekilleri heyetinin 18/11/1928 tarihli içtimaında tezekkür edilerek teşkilâtı esasiye kanununun kırk ikinci maddesine tevfikan kalan ceza müddetinin affı kararlaştırılmıştır.

18/11/1928

Rella inşaat Türk anonim şirketi esas mukavelenamesinin tadili hakkında

Kararname numarası : 7345

Rella inşaat Türk anonim şirketi esas mukavelenamesinin üçüncü maddesinin merbut şekilde tadili İktisat Vekâletinin 13-11-928 tarih ve 6903-182 numaralı teskeresiyle yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri heyetinin 21-11-1928 tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuştur.

Maddei muaddele

Madde:2— Şirketin merkezi Ankarada olacak, Türkiyenin sair bir mahallinde veya memaliki ecnebiyede dahi şubeleri bulunabilecek ve tesis olunan şubeler hakkında İktisat vekâletine tahrirî malûmat verilecektir.

Üsküdar, Kadıköy su şirketinin esas mukavelenamesinin tadili hakkında

Kararname numarası : 7283

Üsküdar ve Kadıköy Türk anonim Su şirketi esas mukavelenamesinin altıncı maddesinin merbut lâyıhada yazılı olduğu şekilde tadili İk. Ve. nin 7-11-1928 tarih ve 6756-177 numaralı teskeresiyle vuku bulan teklifi üzerine İc. V. H. nin 11-11-1928 tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuştur.

Altıncı maddenin muaddel şekli

Şirket sermayesi üçyüz bin liraya iblağ edilmiştir. İşbu miktar, bilahara heyeti umumiyece yeniden verilecek bir kararla iki misline iblağ olunabilir. Bu miktardan fazlası için Nafia Vekâletinin muvafakatı şarttır.

Mübadil, gayri mübadil ve saireye verilen emvalin tapuya raptı hakkında

Kararname numarası : 6994

Mübadil, gayri mübadil muhacir. ve saireye tefviz veya adiyen tahsis olunan gayri menkul emvalin tapuya raptı hakkında Dahiliye ve Maliye vekâleti celilelerince tanzim olunup Şurayi Devlet heyeti umumiyesince tadilen teklif olunan merbut nizamnamenin mer'iyete vaz'i İcra Vekilleri heyetinin 11 ağustos 1928 tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuştur.

11/8/928

[Merbut nizamname kısmı mahsusundadır]

Askerî Spor teşkilâtı hakkındaki talimatnamenin mer'iyete vaz'ına dair

Kararname numarası . 7246

Askerî Spor teşkilâtı hakkında tanzim ve tevdi edilmiş olan merbut talimatnamenin mer'iyete vaz'ı Müdafaai Milliye Vekâleti Celilesinin 15-10-928 tarih ve 1581 numaralı tezkeresiyle vuku bulan teklifi ve Maarif Vekâleti Celilesinin 20-10-1928 tarih ve 3713 numaralı mütalaanamesi üzerine İcra vekilleri Heyetinin 24-10-1928 tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuştur.

24/10/1928

[Merbut talimatname kısmı mahsusundadır]

Yalan yere yemin maddesinden hapse mahkûm Gazanfer oğlu Abbasın kalan cezasının affı hakkında

Kararname numarası . 7328

Adliye Vekâletinden yazılan 15-11-1928 tarih ve 531 numaralı tezkerede, yalan yere yemin maddesinden dolayı sureti kat'ıyede altı ay hapse mahkûm Gireson Sürmenli kariyesinden Gazanfer oğlu Abbasın Tıbbı Adlî müessesesinden musaddak raporuna ve bunu müeyyit mahallî idare heyetinin mazbatasına nazaran affını müstelzim derecede malûl olduğu anlaşıldığından Teşkilâtı Esasiye kanununun kırk ikinci maddesi mucibince mahkûmizeti vakıasının affı teklif olunmuştur.

Keyfiyet İcra Vekilleri heyetinin 18/11/1928 tarihli içtimaında tezekkür edilerek teşkilâtı esasiye kanununun kırk ikinci maddesine tevfikan merkumun ceza müddetinin affı kararlaştırılmıştır.

18/11/1928

İran hükûmetile aramızda mün'akit Modus Vivendi ahkâmının 6 ay daha temdidi hakkında

Kararname numarası . 7325

Hükûmeti Cümhuriyemizle İran Hükûmeti arasında Tahranda icrasına başlanılan Ticaret ve Gümrük mukavelesinin müzakeresi hitama ermişsede imza ve mer'iyete vazına kadar tarafeyn münasebatı ticariyesinin halelden vükayesi için hükûmeti mezkûre ile beynimizde cari olup müddeti 1 Kânunevvel 1928 tarihinde munkazi olacak Modus Vivendi ahkâmının tarihi inkızasından itibaren altı ay daha temdidi, Hariciye Vekâletinin 5-11-1928 tarih ve 51978/638 numaralı teskeresiyle vuku bulan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 18-11-1928 tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuştur.

18/11/1928

NİZAMNAME VE TALİMATNAMELER :

Mübadil, gayri mübadil, muhacir ve saireye tefviz veya adiyen tahsis olunan emvalin tapuya raptına dair nizamname

Madde: 1 — Mübadil, gayri mübadil, muhacir ve saireye tefviz veya adiyen tahsis olunan gayri menkul emvalin tapuya raptina dair olan 1331 numaralı ve 28 mayıs 1928 tarihli kanunun birinci maddesi mucibince şimdiye kadar tefviz ve müeccel icra muameleleri ikmal edilmiş veya edilecek olan emval aşağıdaki maddelerde izah olunacak usul ve nispet dairesinde ibraz edilecek tefviz vesikalarına istinaden doğrudan doğruya tapu idarelerince kat'î tapuya rapt olunur.

Kıymetli tapu istihkakına mukabil verilen emvalin tapu kaydi takdiri kıymet şehadetnamelerine ve tasfiye talepnamelerine müsteniden kefaletnamelere mukabil verilen emvalin dahi mukadder kıymetleri tapu senetlerine kiymet olarak yazılır.

Madde: 2 — Tefviz vesikalarında yazılı tefviz ve müeccel icar miktarlı kıymetli tapulara mukabil yüzde 50 yi, kıymetsiz tapulara mukabil yüzde 40 kı, kefaletnamelere mukabil yüzde 20 yi geçemiyen emval bu nispetler dahilinde kat'iyen tapuya rapt edilecektir. Ancak 19 nisan 1340 tarihli kanunun beşinci maddesi mucibince gayri kabili taksim aksamından bulunmak itibarile mübadilin zikrolunan istihkakından fazla tedeyyün ettirilmiş veya ettirilecek olan şayi kısımlar ipotekli tapuya rapt olunarak bedeli Borçlanma kanununa tevfikan taksitle tahsil ve mübadilin istihkakı olan kısım kat'î tapuya raptulunur.

Madde : 3 — 1131 numaralı kanunun ikinci maddesi mucibince iskânı âdi suretile verilmiş olan emval için muvakkat tasarruf vesikası ibraz edenlere emvali mezkûrenin kıymetleri takdir edilmemiş ise tapu ve vergi kıymeti mukayyedeleri üzerinden ipotekli tapular ita olunacaktır. Bu emvalin Borçlanma kanunu mucibince takdir olunacak kıymetleri bilâhara kayt ve tapularına dercolunmak üzere tapu ve iskân idarelerince muktazi muamelât ifa olunacaktır.

Madde : 4 — İskân idarelerince ve tevzii arazi heyetlerince evel ve ahır hakkı iskânı haiz olanlara tevzi olunup eshabı yedine vesika verilmemiş olan emval için iskân idarelerince evel emirde muvakkat tasarruf vesikaları ita olunacaktır. Bu suretle vesika istihsal edenlere üçüncü madde mucibince tapu senedi verilecektir.

Madde : 5 — Tapu devairince gerek tefviz vesikasına ve gerek iskânı âdi muvakkat tasarruf vesikalarına istinaden tapu senetleri verildikçe keyfiyetten günü gününe iskân dairelerine malûmat verilerek kaytlarına işaret ettirilecektir.

Madde : 6 — Kanunun 3 ve 6 ıncı maddelerine nazaran müddeti zarfında müracaat edecek her mübadilin istihkakına göre emvali gayri menkule talep ve tefevvuzuna hakkı vardır. Şukadar ki mübadeleye tabi eşhastan metruk olanlardan mada eşhası mütegayyibeye ait emvalden ancak muamelei tefviziyeleri ikmal edilmiş yahut 1 temmuz 1928 tarihine kadar eshabının istihkakı hasebiyle bilfiil tahtı işgalinde veya tahtı istifadesinde bulunmuş olup muamelelerinin tekemmülüne intizaren henüz tefviz komisyonlarınca tefviz kararı verilmemiş emvalin muameleleri badelikmal yukarıdaki maddelere tevfikan tapuya raptolunup mütebakisi hazineye intikal eder.

Tefvizi tekemmül etmek üzere bulunan bu kabil muamelelerin devamına Dahiliye vekâletinin tetkiki neticesinde karar verilir.

Madde: 7 — Adiyen veya tefvizan fazla emval aldıkları ihbar olunmasından dolayı haklarında tahkikat icra edilmekte olan kimselerin vaziulyedi bulundukları emvale ait tapular neticei tahkikata kadar verilmez.

Madde: 8 — Mütefavvuzlar meyanında kıymeti mukayyedesiyle talibi bulunmiyan ve mübadil muhacirine lüzumu olmadığı tahakkuk edecek olan emval mahalleri memurini maliyesi emrine terk olunacaktır.

Madde: 9 — 22 Şubat 1928 tarihli Heyeti Vekile kararıyle Ankara merkezi iskân mıntakası harici addedilmiş olduğundan Ankara merkezinde bulunan emvali metruke kıymetlerine muadil olmak üzere başka yerlerde mübadeleye gayri tabi eşhas emvali ile sair emval gösterilmek şartiyle bu tarihten sonra tahsis ve tefviz muamelesi yapılamayacagı gibi evel ve ahır memurinin ikametine veya devairi resmiyeye veya menafii umumiyeye tahsis edilmiş mebaninin tefvizi de caiz değildir.

Madde: 10 — Şurayi Devletçe görülmüş olan bu nizamname neşri tarihinden muteberdir.

Madde: 11 — Bu nizamname hükümlerinin icrasına Dahiliye ve Maliye Vekilleri memurdur.

Askerî « Kara, Deniz, Hava » Spor teşkilâtı hakkında Talimatname

Madde: 1 — Askerî Spor teşkilâtından maksat ordu « Kara, Deniz, Hava » da terbiyei bedeniye ve sporculuğu ve bilhassa binicilik, atıcılık, uçuculuk, mübareze, « eskrim » ve kızakçılık ile, yüzme, kürek çekme ve yelken kullanma gibi askerlik ve denizcilik için lâzım idmanları tamim ve tekemmül ettirerek mukannen askerlik hizmetinden sonra terhiz olunan efrat vasıtasıyle halk arasında bunların tatbikını ihzar ve temin etmektir.

Madde: 2 — Askerî Spor teşkilât ve vazaifi Erkânı Harbiyei Umumiye Riyasetinin nezareti umumiyesi altında talim ve terbiye işlerine memur Erkânı Harbiyei Umumiye Reis Muavini tarafından tedvir olunur. Mezkûr Reis Muavini askerî Spor teşkilâtının Kâtibi Umumîsidir.

Madde : 3 — Her Kolorduda ve deniz kuvvetlerinde « Kara ve Deniz teşkilâtını şamil » Spor işleriyle meşgul olmak üzere birer İdman Birliği teşkil olunacaktır : İdman Birliğinin Reisi : Kolordu Kumandanı, Donanma veya « Üssübahrî » Kumandanı.

İdman Birliğinin Kâtibi : Kolordu Erkânı Harbiye Reisi, Donanma Erkânı Harbiye Reisi.

İdman Birliği azası : Birlik Reisi tarafından intihap edilecek üç mütehassıs idmancı.

Madde : 4 — Her Fırka Kumandanlığında, Donanma Kumandanlığında, Üssü Bahrî kumandanlığında birer İdman kümesi teşkil olunacaktır.

İdman kümesinin Reisi : Fırka Kumandanı, Donanma Kumandanı, Üssü Bahrî Kumandanı.

İdman kümesinin kâtibi : Fırka Erkânı Harbiye Reisi, Donanma Erkânı Harbiye Reisi, Üssü Bahrî Erkânı Harbiye Reisi, İdman kümesinin Azası : Küme Reisi tarafından müntehap üç mütehassıs idmancı.

Bir Garnizon dahilinde üç veya daha ziyade Askerî mektep veya Talimgâh bulunduğu takdirde bunlar idman kümesi gibi bir veya müteaddit mektep idman kümesi veya kümeleri, teşkil ederler. Reis en büyük amirdir, diğer azayı kendi intihap eder.

Kara ve Deniz mektepleri kümeleri kendileri dahilinde yapacakları müsabaka neticesinde birinciliği kazananlar ordu birincilik müsabakalarına iştirak ederler.

Madde : 5 — Askerî İdman yurtları en küçük cüzütam olup Alaylarda, kuruvazörlerde Filotilâlarda ve Mektep veya Talimgâhlarda kadrolarına dahil asker mensupları ile teşekkül eder ve Alay,

Gemi, Filotilâ, Mektep veya Talimgâhın isim veya numarası ile tevsim olunur. «Harbiye Mektebi talebesi kıt'a hizmeti esnasinda mensup oldukları kıt'a idman yurtlarına dahil olurlar.»

Meselâ kırk birinci Alay İdman yurdu. İdman yurdunun idare heyeti şöyledir:

Reis: Alay Kumandanı, Sefine süvarisi, Filotilâ Komodoru, Mektep veya Talimgâh Müdürü .

Kâtip Muhasip ve Veznedar Kaptan Kaptan Muavini	Muvazzaf meyanında ve yurt Reisi tarafından zabitanın istimzaciyle intihap olunur.

Yurdun faaliyete başlamasi için küme Reisinin yurt Riyasetine hitaben tahriri emir ve müsaadesi lâzımdır.

Madde : 6 — Alaydan, Büyük kurvazörden, Filotilâdan ve Mektep veya Talimgâhtan küçük cüzütam ve müesseseler yurt teşkil edemezler. Bunlar birlik veya küme Reislerinin emirleriyle en yakın ve alâkadar yurtlara iltihak ederler.

Ordu Spor teşkilâtı Kara ve Deniz Kuvvetleriyle birlikte Hava Kuvvetlerinide şamil bulunması ve fakat Hava kuvvetlerimizde henüz Alay teşkilâtı vücut bulmamış olması hasebiyle alaydan küçük bir teşekkül olmasına rağmen ve yalınız Hava kuvvetlerine raci bulunmak üzere Eskişehir, İzmir, Diyarıbekir Hava Taburları da birer İdman yurdu teşkil ederler. Hava Taburları idman yurtlarının idare heyetleri Alay idman yurtlarının idare heyetlerine kıyasen teşekkül eder. Hava Taburları idman yurtları idman ve spor noktai nazarından mıntakalarında bulundukları idman birliklerine merbut bulunur ve faaliyetleri mezkûr birliklere merbut diğer idman yurtları gibi tayin ve idare olunur.

Madde : 7 — vaz'ülceyş itibariyle daimî garnizonlarından muvakkaten veya daimî surette uzaklaşmış ve ayrılmış bulunan küçük kıt'alar bulundukları yerdeki Askerî idman yurduna muvakkaten veya daimî surette iltihak edebilirler.

Madde : 8 — Kıta bulunmıyan yerlerde Askerlik Şubesi, Sevkıyat, Hastahane V. S. gibi Müesseselere mensup Zabitler ve Efrat toplu olarak ve Amirden müsaade istihsal şartile bulundukları yerlerin sivil kulüplerine girebilir.

Madde : 9 — Sivil Spor teşkilâtı olmiyan yerlerde yurt Reisinin müsaadesiyle sivil sporculardan münasip görülenler Askerî yurda alınabilirler.

Madde : 10 — Mezun olan Zabitler ve Efrat mezun bulundukları yerlerde resmî müsabakalara iştirak etmemek şartiyle idman yurtlarında çalışabilirler.

Madde : 11 — Askerî idman yurtları silsileye riayeten Erkânı Harbiyei Umumiye Riyasetinin muvafakati ve müsaadesiyle memleket dahilinde spor seyahatleri yapabilirler.

Madde 12 — Askerî idman teşkilâtında iki senede bir olmak ve her tek rakamlı « 1929, 1931, 1933 ve.. ilh » senenin Haziran ayı iptidasında başlamak ve muhtelif idmanlara ait olmak üzere aşağıdaki birincilik müsabakaları yapılır.

Evvelâ : Yurtların Cemî idman takımları yekdiğeriyle çarpıştırılarak ve küme dahilinde ferdî idman müsabakaları yapılarak küme birincileri tayin olunur.

Saniyen : kümelerin Cemî idman birincileri yekdiğerile müsabaka ederek ve kümelerin ferdî idman birincileri arasında müsabakalar yapılarak birlik birincileri tayin olunur.

Salisen : birliklerin cemî idman birincileri birbirleriyle çarpışarak ve birliklerin ferdî idman birincileri arasında müsabakalar yapılarak ordu birincileri taayyün eder,

Birincilere alel'usul Madalya, Kupa ve emsali hatıralarla Şehadetnameler verilir.

Madde : 13 — Askerî idman teşkilâtında İdare Heyetlerinde vazaif şöyle cereyan eder.

Reis içtimaların hüsnü cereyanını ve mukarreratın icrasını temin eder. Heyetin Mührü Resmîsi nezdinde bulunur, icraatı umumiyeden mes'uldür.

Kâtip : Muhaberatı umumiyeyi idare eder. Heyetin mukarreratını zapt ve ruznameyi tanzim eder.

Muhasip ve Veznedar : Defatiri hesabiyeyi tutar ve bilcümle muamelâtı nakdiye ile iştiğal eder.

İdman Mütehassısları : Mafevk heyetten alınan Talimat ve kabul olunan Nizamat dairesinde müsabakaları ihzar ve icra ederler.

Madde : 14 — Varidat berveçhi atidir :

Evvelen : Her nevi teberruat.

Saniyen : Müdafaai Milliyenin kara ve Deniz ve Hava bütçelerine konulacak spor tahsisatı.

Salisen : Spor müsabakaları hasılatı.

Madde : 15 — Askerî spor teşkilâtı Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı ile kâffei temaslarında İttifakın idarî ve fennî nizamat ve talimatını tatbik eder.

Ş. D. KARARLARI:

Mülkiye dairesi:

1377 esas
1751 karar

1284 tarihli Tabiiyet kanunumuzun neşrinden mukaddem her hangi bir ecnebi devlet kanunları ahkâmına tevfikan tebdili tabiiyet veya tebeai ecnebiye ile evlenme dolayisile tabiiyeti ecnebiyeyi iktisap etmiş olan ve marüzzikir tabiiyet kanununun neşrinden sonra tabiiyeti müktesebei ecnebiyesi tasdik olunmuş bulunan eşhas hakkında umuru idariye müdiriyeti umumiyesinden yazılan 25 teşrinievel 1927 tarih ve 1130 nümerolu müzekkere ile merbutatının takdim kılındığından ve bu gibi hukumeti sakitadan müdevver ihtilafatın suretikat'iyede tasfiyesi muvafıkı maslahat görülmüş olduğundan bahsile keyfiyetin Şurayı devletçe bittezekkür temdidi ihtilafat ve münakaşatı ref ve izaleye salih bir karar ittihazı esbabının istikmaline dair Hariciye Vekâletinin mayıs 1928 tarih ve 3961-305 nümerolu tezkeresi Başvekâleti celileden şurayidevlete havale buyurulduğundan melfüfatile beraber mülkiye dairesinde mütalaa ve tetkik olunmuştur.

Umuru idariye müdiriyeti umumiyesinin salifüzzikir müzekkeresinde Mersin sekenesinden olup avrupaya gitmiş olan Yunan tebaasından Mavrumatinin esasen Kıbrıslı ve kadimen Osmanlı tebaasından iken bila müsaidei resmiye Yunan tabiiyetini iktisap eylediği bildirilerek tetkiki talep edilmesi üzerine filhakika mevzubahs Andon veledi Kostantin Mavrumatinin pederi Kostantinin kıbrıs mütevellilerinden olup

1261 tarihine müsadif 1845 tarihinde Mersine gelerek orada tavattun eylediği ve muahharen 1863 tarihinde Şira belediyesinden bir nufus tezkeresi ahzederek Yunan tebaasi sıfatiyle hareket ve 1903 tarihinde vefat ettiği ve oğlu marüzzikir Andon Mavrumatinin 1871 tarihinde Mersinde Yunan konsolosu tayin olundügü ve 1887 tarihinde mülga Hariciye tabiiyet kalemine müracaatla pederi Kostantin Mavrumatinin salifüzzikir 1863 tarihli Şiradan mûti nufuz tezkeresini bilibraz Yunan tebaası sıfatiyle tasdikını icra ettirmiş olduğu tezahür ettiğinden ve minelkadim tabiiyet kalemince 1285-1869 tarihli tabiiyet kanunumuzun neşrinden evel tebdili tabiiyet eden tebeamızın tabiiyeti müktesebei ecnebiyeleri olvakit tebdili tabiiyet için müsadei resmiye istihsaline dair mevzuatı kanuniye olmaması hasebile kabul ve tasdik edilebilmekte ve mebhusün anh Andon Mavrumatinin de tasdiki bu kabilden madut bulunmakta isede neşri kanundan evel Rusya tebeasindan Bagas Müruf ile evlenmiş ve Rus kanunu ahkâmına nazaran Rusya tabiiyetini iktisap etmiş ve tabiiyet kalemince vaktiyle o sıfatı tabiiyetle tasdiki de icra kılınmış olan müteveffa eftikkadın Muradofun mes'elei tabiiyeti münasebetiyle hukuk müşavirliğinden yazılan 19-Şubat-1341 tarih ve 2878-2132 nümerolu mütalaanamede Türkiye tebeasindan iken neşrikanundan evel tebdili tabiiyet etmiş olanların tabiiyeti müktesebelerinin tanınması için tabiiyetini iktisap ettikleri devletin sadece usul ve kanununa tevfikan iktisabı tabiiyet etmeleri kâfi olmayup işbu tabiiyetlerinin hükümetçe de kablennizam kabul ve tasdik edilmiş olmasına vabeste olduğu dermeyan ve bu babda tabiiyet kanununu müfessir olarak devletlere tebliğ edilmiş olan 1869 tarihli umumî bir nota ile 21 Şubat 1928 tarihli kanunun birinci maddesine istinat edilmiş olup bu mütalaanamenin tabiiyet kalemine tebliğından itibaren an asıl inhilâlden Osmanlı imparatorluğu tebeasından olupta neşri kanundan evel tebdili tabiiyetle tabiiyeti ecnebiye iktisap etmiş olanla-

rın velevki neşri kanundan sonra tabiiyeti ecnebiyeleri musaddak bile olsa ecnebi sıfatiyle intac muamelelerinde tereddüt edilmekte bulunduğundan bahsile emsaline tatbik edilmek üzere icrayi icabına müsade buyurulması dermeyan olunmuştur.

İcabı teemmül olundu : esas mesele tabiiyet kanununun neşrinden munkaddem tabiiyeti ecnebiyeye girmiş olanların tabiiyetlerinin devletçe tasdiki kifayetinin kezalik tabiiyet kanununun neşrinden mukaddem icra edilmiş olması lazım geleceği merkezinde hukuk müşavirliğince evel ve ahır dermeyan olunan mütalaaya göre tabiiyet idaresince de bu kabil neşri kanundan evel tebdili tabiiyetle tabiiyeti ecnebiye iktisap etmiş olanların velevki neşri kanundan sonra tabiiyeti ecnebiyeleri müsaddak bile olsa ecnebi sıfatile intacı muamelerinde tereddüt edilmekte olmasından ibaret olup hukuk müşavirligince salifüzzikir mütalaaya müstenit ittihaz olunan esasat tabiiyet kanununu müfessir olarak devletlere tebliğ edilmiş olan 1869 tarihli umumî bir nota ile 21-Şubat-1298 tarihli kanunun birinci maddesi olduğu anlaşılmıştir.

Anifüzzikir tebliğatı umumiyede evvela tabiiyet nizamnamesinin kâffei nizamatı saire gibi gerisine şumulu olmiyacağından bunun neşrinden evel muahedatı mevcude ve mukavelatı mahsusa mucibince tarafı devletten ecnebiliği tasdik edilmiş olan tebeanın ecnebi tanılacağı muharrer olduğu ecanibin emlake mutasarrıf olmaları hakkındaki kanunun birinci maddesinden istisna olunan eşhasın emlâk ve arazisine mahsus 21-Şubat-1928 tarihli kanunun birinci maddesinde tabiiyet kanununun neşrinden mukaddem tebdili tabiiyet etmiş olupta senedatî ahdiye mucibince tarafı devletten tabiiyeti ecnebiyeye duhulleri kabul ve tasdik edilmiş olanların, ecanibin istimlâki hakkındaki kanundan müstefit olacakları münderiç bulunmuştur.

Gerek tebliğatı umumiyede gerek kanunu mezkûrda tabiiyeti

ecnebiyeyi iktisap edenlerin ecnebiliklerinin devletçe tasdik edilmesi meşrut isede bu tasdik keyfiyetinin behemhal tabiiyet kanununun neşrinden mukaddem icra edilmiş olması lüzumuna delalet edecek bir kayt ve işaret mevcut olmayıp hükûmetcede minelkadim bu tasdikin bir zaman ile mukayyet telekki edilmemesinden dolayı bu kabil tebdili tabiiyet muamelelerinin tasdiki cihetine gidildiği münfehim olmaktadır. Ecnebi bir devletin usul ve kanununa tevfikan tabiiyetine geçmiş olupta ecnebi devletçe bir kere usulen tasdik edilmiş olanların her hangi bir vesile ile tabiiyet muamelatını tekrar bittetkik reddi cihetine gidilmesi muamelatı resmiyei hükûmete karşı ademi emniyet hissini tevlit edeceği gibi bu kabil tabiiyet muamelatının beyneddüvel tesiratı göröleceği cihetle münasebatı siyasiyede ihtilafat ve müşkülat tevlidinede bais ve tabiiyet kanununun zamanı neşrinden itibaren atmış sene mürur etmiş olduğuna göre tabiiyeti bu suretle mucibi ihtilaf kalmış olanların pek mahdut olacağına mebni bugibi münakaşatın devamına mahal kalmamak üzere tabiiyet kanununun neşrinden evel gerek evlenme suretile zevcine tebean tabiiyeti ecnebiyeyi iktisap etmiş gerek her hangi bir ecnebi devletinin kanunları ahkamına tevfikan tepdili tabiiyet eylemiş bulunanlardan tabiiyet kanununun neşrinden evel ve ya sonra ecnebiliği usulen tasdik edilmiş bulunanların musaddak tanınması münasip olacağı mütalaa kılınmakta isede keyfiyetin bir kerede heyeti umumiyece tetkiknını arzı tezekkür kılındı .

Buna dair heyeti umumiye mazbatası

Tarihi : 5 teşrinisani 1928

Numara : 160-200

Mülkiye dairesinin 10 Haziran 1928 tarihli ve 1377-1751 numaralı işbu mazbatası heyeti umumiyede mütalaa ve tetkik olundu.

Tabiiyet kanununun neşrinden mukaddem her hangi bir ecnebi devlet kanunları ahkâmına tevfikan tepdili tabiiyet ve ya tebeai ecnebiye ile evlenme sebebile tabiiyeti ecnebiyeyi iktisap ederek bilahare bu sıfatı da tasdik kılınmış bulunan eşhas haklarındaki muamelei tasdikiyenin kabulü münasip olacağına dairei müşarün ileyhaca sert ve ityan olunan mütalaat muvafıkı nefselemir görülmekle bu dairede muamele ifası hususunun Hariciye Vekâletine iş'arına 5 Teşrinisani 1918 tarihinde müttefikan karar verilmiştir .

VEKÂLETÇE YAPILAN TAMİMLER:

Kalecik müstantiki Ukkaş Efenbi hakkındaki kararın ref'ine dair

Mukaddema Mülkiye Heyeti mahsusasınca ademi istihtamına karar verilen Kalecik müstantiki sabıkı Ukkâş Ef. hakkındaki kararın icra kılınan tetkikat ve tahkikat neticesinde isim müşabihetine binaen verilip teşmile mahal olmadığı anlaşılmasına mebni kararı vakiin ref edilmiş olduğu Âlî Karar heyetinin 29 eylül 1928 ve 69-81 numaralı müzekkeresiyle iş'ar kılınmış olmakla keyfiyet tamimen tebliğ olunur efendim.

Balıkesir müstantiki Hasan Basri Bey hakkındaki kararın ref'ine dair

Evvelce Eskişehir belediye riyasetinde, muahharen Balıkesir müstantikliğinde bulunmuş olan Hasan Basri Beyin mücadelei milliye aleyhdarı olduğu Eskişehir Polis müdiriyeti tarafından icra kılınan tahkikat ve istima kılınan zevatın tarzı ifadatından müsteban olmasına binaen mülkiye heyeti mahsusası tarafından 854 numaralı kanunun birinci maddesi mucibince devlet hizmet ve müessesatında ademi istihdamına dair verilmiş olan 13 Temmuz 1927 tarih ve 663 numaralı karar aleyhine mumaileyhin müddeti kanuniyesi zarfında itiraz etmesi üzerine Âlî Karar heyetince icabı bittezekkür mumaileyhin daha İngilizler Eskişehirde bulundukları ve harekâtı milliye başlamakta olduğu esnada Kurultay gazetesinde (Silâh başına) serlavhasiyle yazdığı

makale ile halkı düşman aleyhine teşci ve teşvik ve tahrik eylediği şühut tarafından beyan edilmiş ve mücahedei milliye esnasındaki ef'al ve harekâtı amali milliyenin husul ve hüsnü intacına matuf ve maruf olduğu da bir çok kimselerin ve hasseten en yüksek makamda bulunan zavatın şahadetile taayün ve tahakkuk eylemiş olmasına binaen Mülkiye Heyeti mahsusasınca müttahaz 13 Temmuz 1927 tarih ve 663 numaralı karar hükmünün ref'ine 31 Birinci Teşrin 1928 tarihinde müttefikan karar verilmiş olduğu heyeti müşarünileyha riyasetinden bildirilmekle tamimen tebliğ olunur efendim

müstakrizlerce haricen bankaya mevdu tediyattan resmi tahsil istifa edilmemesine dair

İcra daireleri vasıtasıyle tebliğ kılınan ihbarnamelerin tebliğından sonra borçlarını bankaya tediye eden müstakrizlerden bazı icra dairelerince resmi tahsil talep edilmekte olduğu tevali eden müracaatlardan anlaşılmaktadır. Resmi tahsilin dairei icraya mevdu ilâmın infaz veya sulh vukuunda istifası harç tarifesinin 59uncu maddesinde yazılı ise de haricen verildiği haber alınan ve tazyiki icraî neticesi olmiyan tediyattan resmi tahsil istifası doğru olmadığının dairei memuriyetleri dahilindeki bilumum icra dairelerine tebliği mütemennadır efendim.

Şüheda hakkındaki aile maaşatı muamelâtının tarzı icrasına dair

Tekaüt ve istifa kanununa müzeyyel mevadı kanuniyenin 1, 2, 4 üncü maddeleri ahkâmına tevfikan birçok eşhas zevç, oğul ve sairenin esnayi harpte gaybubeti ebediyelerini ileri sürerek

aile maaşı talebinde bulundukları ve kıtaat tarafından gönderilen zayiat cetvellerinde esnayi harpte gaip veya şehit oldukları mukayyet olan şubei aidesince tevsik edilerek alâkadar Askerlik şubelerine bildirilmekte ise de bazı kıt'at ilcaatı harbiye altında zayiatını bildirmedikleri için buhususta vakı olan müracaatların kayden tevsikına imkân bulunmamakta veya bizzarure mehakime müracaat edilmekte olduğundan bahisle bubapta şühuda istinaden verilecek hükmün ruhu kanuna mütabakatını temin zımnında şehit olduğu iddia olunan şahs ile buhususta şehadette bulunacakların ayni tabur veya alay efradından bulunmalarının şartı esasi ittihazı ve binaenaleyh şehit olduğu iddia olunan şahs ile şühudun aynı tabur ve alayda müstahdem bulundukları noktasının tetkik ve tahkiki veya buhususta malûmatı kaydiyenin mensup oldukları Askerlik şubelerinden istilâmı Müdafaai Milliye Vekâleti celilesinden varit olan teskerede bildirilmiş olmakla husulü malûmat zımnında keyfiyetin dairei memuriyetleri dahilindeki mehakime tebliği mütemennadır efendim.

Tütün cezayi naktileri mukabilinde pul ilsak edilmemesi hakkında

Tütün cezayi naktilerinin bazı mahal icra dairelerince nakten tahsili cihetine gidilmekle beraber mukabilinde devairi resmiye pulu ilsak edilmekte olduğu ve bu hal hem hilafı usul muamelatı ve hem de teşevvüşü kaydi mucip olmakta bulunduğu anlaşıldığından bahsile kavanin ve nizamatı mahsusa ahkâmına tevfikan tahsili lâzımgelen cezayi naktilerin taallûk ettiği dairelerce varidat bütçesindeki tertibi mahsusa irat kaydini teminen nakten istifası muktazi bulunduğundan icra dairelerince tahsil olunacak bukabil cezayi naktiler için pul ilsak edilmemesi lüzûmunun lâzım gelenlere tebliği Maliye vekâleti celilesinden bil-

dirilmekte olmağla ona göre ifayi muamele lüzumunun dairei memuriyetleri dahilindeki bilumum icra dairelerine tebliği mütemennadır efendim.

Tütün cezayı naktileri mahkûmiyetlerinin mehakimce tecil edilmemesi hakkında

Kaçak tütün derdestinden dolayı cezayi naktî itasına mahkûm edilen eşhas hakkındaki hükümlerin Türk ceza kanununun seksen dokuzuncu maddesine tevfikan teciline bazı mehakimce karar verilmekte olduğu cereyanı muhabereden anlaşılmaktadır.

İnhisarı duhan kanununa muhalif ef'al ve harekâtın takibi tütün inhisarı hakkındaki kanunun kırk üçüncü maddesine tevfikan şahsî dava ikamesine mütevakkıf olduğuna ve idarei inhisariyenin kespi kat'ıyet eylemiş olsun olmasın hükümden sonra fail ile akti sulh ile beraber cezanın takip ve tahsilinden feragat edilebileceği kanunu mezkûre müzeyyel 12 haziran 927 tarih ve 1114 numaralı kanunun birinci maddesinde musarrah olmasına binaen tazminat kabilinden olan bukabil cezayi naktilerin tecile tabi tutulmaması temyiz mahkemesinin cümlei içtihadından bulunduğu tamimen tebliğ olunur efendim.

İki ayda bir vekâlete gönderilmekte olan raporların sür'ati irsali hakkında

Hukuk, Ceza ve Sulh mahkemelerindeki dava ve muamelâtın, kanunların ve nizamların ve tamimlerin icabatı dairesinde sür'at ve intizamla tatbik olunup olunmadığı hakkında her iki ayda bir vekâlete gönderilmesi 6 haziran 928 tarih ve 1509 numaralı tamimle bildirilen raporlar henüz vürut etmemiştir. Mezkûr raporların muhakkak müddei umumiliklerin raporlariyle birlikte müsaraaten irsalile beraber verilen emrin nazarı dikkate alınmaması hakkindaki esbabin acilen inbası.

Yeni yazının tatbikı hasebiyle yazılacakmuharrerata hülâsa vaz'ı hakkında

No. 120

Ber mucibi kanun yeni Türk harflerinin tatbiki hasebiyle yeni yazı ile yazılan muharreratın evrak mukayyitleri tarafından sür'atle kayt ve ait olduğu kısımlara tevdi edilmesini teminen badema hülasa yazılması tamimen tebliğ olunur efendim.

26-11-928

Hükkam ve memurini Adliyenin yeni yazıyı sür'atle öğrenmeleri vücubuna dair

No. 118

1.— 30 Teşrini evel 928 tarih ve 109 numaralı tamimle ahiren maarif vekâleti celilesinden vilâyetlere tebliğ olunan tamim mucibince bil'umum devlet memurlarının yeni harfler kurslarına devam ederek kurs nihayetinde imtihana girmeleri ve neticenin vesikaya raptı tebliğ edilmiştir.

2. – İcra edilecek imtihanın neticesinde hükkâm ve memurini adliyeden muvaffak olanlarla olmiyanların ve imtihana girmiyenlerle devam etmiyenlerin miktarlarının ve bu gibiler hakkında ne gibi tedabir ittihaz edilmiş olduğunun inbası.

3.— İmtihanda muvaffak olan hükkâma verilen vesika sureti musaddakalarının da sicillerine derç edilmek üzere sür'atle irsali tamimen tebliğ olunur efendim.

7-11-928

Hakimler ve bilumum memurinin yeni harfleri talimi hakkında

No. 119

Madde 1.— Yeni Türk harflerinin hakimler ve sair adliye memurları tarafından biran evel öğrenilmesi atide gerek adliye işlerinin tedviri ve gerek alakadar memurların memuriyetten mahrumiyet gibi müşkûlâtta kalmamaları için lâzımdır.

Keyfiyetin ehemmiyetle takibi ve bu hususta müşkülâta müsadif olunmakta ise iş'arını rica ederim.

Madde 2.— İşbu tamimin dairei kazaiyenizde bulunan müddei umumilere telgırafla tamimi mercudur.

Madde 3.— İşbu tamim berayi malûmat valilere de gönderilmiştir.

Yukarıda muharrer telgırafın bil'umum ağır ceza müddei umumiliklerine gönderildiği berayi malûmat tebliğ olunur efendim.

3-11-928

Biganın Çanak kaladan fekkile merkezinde asliye mahkemesi teşkil edildiğine dair

No. 105

Biga muamelatı adliyesi Çanakkaleden fek edilerek merkezinde ağır ceza davalarını rü'yetle mükellef bir asliye mahkemesi ihdas edilmiş olduğundan badema Bigaya ait muamelâtta muhaberatın Biga müddei umumiliği ile icrası tamimen tebliğ olunur efendim.

5-11-1928

Tahtı muhakemeye alınan hakimlerin muhakemelerinin sür'atle intacı hakkında

No. 99

1.— Lüzumu muhakemesine karar verilmesi üzerine tahtı muhakemeye alınmış olan hakimlerin muhakemeleri hakimler kanununun 28inci maddesi sarahati hilâfına müddeti muayyenei kanuniyesi zarfında intaç edilmiyerek uzatılmakta olduğunu müşahede etmekteyim.

2.— Bu kabil tahtı muhakemeye alınmış olan hakimlerin muhakemelerinin sür'atle neticelendirilmesi ve şimdiye kadar intaç edilmemesi esbabının iş'arı.

3.— İşbu tamimin alındığına dair telgrafla malûmat itası.

28-10-928

Bilumum memurinin yeni türkçeden imtihana tabi tutulmaları hakkında

No. 102

Memurin kurslarında yapılan tedrisat nihayet bulmak üzere olduğundan memurinin bu kurslardan ettikleri istifadenin derecesi taayyün ve tespit olunmak üzere dikte ve kıraattan bir yoklamaya tabi tutulmaları icra vekilleri heyetinin 17 Teşrini evel 928 tarihli içtimaında tezekkür edilerek maariften bir mütahassısın idare ettiği kurslara bilcümle devlet memurlarının devamı mecburî ve kurs nihayetinde muallim tarafından imtihan edilerek neticenin idare rüesası ve muallim imzasiyle bir vesikaya raptı muvafık görülmüştür tebliğ olunur.

28-10-928

TASFİYE MUAMELELERİ :

Tekaüde sevk

Siirt icra memuru Hızır Beyin gayri faal ve yerli olduğu ve tahsilinin iptidaî derecede bulunduğu ve son gelen icra istatistiklerine nazaran bataeti bariz bir surette görüldüğü ve vatandaşların işlerini uzun zaman sürüncemede bıraktığı cihetle Memurin Kanununun muvakkat birinci maddei muaddelesi mucibince tekaüde sevk edilmiştir.

Tasfiye

Uşşak icra dairesine ait tetkik edilen ihsaî cetvel mündericatına göre ilâmsız icra taleplerinin 1135 adedinin infaz edilmediği ve bu halin icra memuru Mustafa Basri Beyin mektepsiz ve sinninin müterakki olmasından ve binnetice aciz ve kabiliyetsizliğinden ileri geldiği anlaşıldığından mumaileyhin Memurin kanununun muvakkat ve muaddel birinci maddesi mucibince tasfiyeye tabi tutulması tensip edilmiştir.

ŞÜUNU ADLİYE :

İsim tebdili

İsim müşabeheti dolayisiyle hasıl olan iltibasin izalesi zımnında Kayseri vilâyetindeki Aziziye kazasının ismi (Pınarbaşı) na, Bayezit vilâyetindeki Kolp kazasının ismi (Tuzluca) ya, Adana vilâyetindeki Kars kazası isminin (Kadirli) ye tebdili tensip ve Rize vilâyetindeki Atina kazasının ismi (Pazar) a tahvil olunduğu bil'umum müddei umumiliklere Tamimen tebliği keyfiyet olunmuştur.

***

Halk arasında (Adı Yaman) denilen Malatya vilâyeti dahilindeki Hasnımansur kazası isminin halk arasında söylendiği gibi yalnız Adı Yaman ismiyle anılması tensip olunarak vilâyata tamimen tebliğat ifa kılınmıştır.

***

Kalecik kazasına merbut iken ahiren Çankırı vilâyetine ilhak olunan İnallı ballı nahiyesinin evvelki kararnameye ithal olunmayan Cacıklar, İshakça, Göneykışla, Kozaykışla köyleri de mezkûr vilâyete rapt ve ilhak edilmiştir.

Aramızdan ebediyen ayrılanlar

Mehmet Fehmi Bey

Çorum müddei umumî muavini Mehmet Fehmi B. 6 Kanunevvel tarihinde vefat etmiştir.

Merhum Mehmet Fehmi B. Süleyman Efendinin oğlu olup 309 senei maliyesinde İstanbulda doğmuş ve 3 Teşrinisani 339 tarihinde Mektebi hukuktan karibülâlâ derecede şehadetname alarak 8 şubat 339 tarihinde Terme ve 11 teşrinisani 339 tarihinde Ladik ve 1 Mayıs 340 ta Vezirköprü müddei umumiliğine ve 23 Mayis 1927 tarihinde Çorum müddei umumî muavinliğine tayin kılınmış ve 6 Kânunevvel 1928 tarihinde eceli mev'udiyle vefat etmiştir.

***

Ceridei Adliye merhuma mağfiretler temenni ve kederdide ailesine beyanı taziyet eyler.

MÜTALAALAR:

CEZAÎ MÜTALAALAR

Uşak müddei umumiliğine Teblig edilmiştir.

No. 30

Ceza Kanununun mevkii mer'iyete vaz'ına mütaallık kanunun 29 uncu maddesi sarahati hususî kanunlarda mercii rü'yet ve mühakeme için kabul edilen ahkâma tearüz etmemekte olduğundan zikr olunan davaların kanunu mahsustaki sarahat veçhile ait oldukları mahkemelere sevki icap eder efendim.

3-3-928

Çankırı müddei umumiliğine Tg. E.

No. 13676

Haddi azamı tahdit edilmiyen hapis cezaları müntehalarının Türk ceza kanununun 15 inci maddesi mucibince yirmi sene olduğu ve ağır ceza dairei salâhiyetine dahil bulunduğu bilkabul o kabil mevaddın mevaddı cinaiyeye mütaallık ahkâmi usuliyeye tabi adedilmesi muktezidir efendim.

5-10-27

Adana müddei umumiliğine Tg. E.

No. 12875

Merkumun mabihilmahkûmiyeti olan eski Ceza kanununun 64üncü maddei muaddelesinin ikinci zeylinin Türk Ceza kanununda mukabili olan 155 inci madde hapis cezasını ihtiva etmekte ve kanunu mezkûrun 172inci maddesi hükmüne nazaran cezayi mezkûr emniyeti umumiye idaresi altına alınan cezayi fer'isini tazammun etmemekte olduğundan Tatbikat kanununun 17inci maddesinin 6ıncı bendi mucibince hakkındaki zabıta nezareti cezasının infazı icap etmez efendim.

12-10-927

Burdur müddei umumiliğine Tg. E.

No. 2781

Usulün 348 inci maddesi mucibince vukubulan nakızdan nef'an lilkanun olup tarafeyn işbu nakızdan istifade edemez. Binaenaleyh bubaptaki sürgün cezasının karar veçhile aynen infazı iktiza eder efendim.

1-1-927

Hukuk işleri müdiriyetine Tg. E.

No. 12841

Sureti tahsil ve infazi kanunu mahsusunda tasrih edilmiyen ve münhasıran tazminat kabilinden dahi olmiyan cezayi naktilerin ceza kanununun mevkii mer'iyete vaz'ına müteallık kanunun 6 ıncı maddesi mucibince infazı icap edeceği mütalaaten arzolunur efendim.

18-10-927

Edirne müddei umumiliğine Tg. E.

No. 12157

Elyevm Türkiyede ıslahhane namile bir müessese mevcut olmadığından ıslahhanede icrası mahkeme kararı iktızasından bulunan cezayi mezkûrun ileride bu kabil müessesat teşkil ve tesis olunduğunda infazı icap eder efendim.

12-10-927

İçil müddei umumiliğine Tg. E.

No. 8932

Bilmuhakeme yaşını düzelttiren mahkûmların Türk Ceza kanununun cezayi hafifleten hükümlerinden istifadeleri zarurîdir efendim.

1-7-927

Hukuk işleri müdiriyetine Tg. E.

No. 279

Divanı harplerin hukuku şahsiye davalarını rü'yete salâhiyetleri olmayıp Mehakimi Adliyeye ait bulunduğu askerî ceza kanununun 7 inci maddesi ahkâmı sarihasından bulunmuştur.

7-29-928

Hukuk işleri müdiriyetine Tg. E.

No. 7

Kaçak sigara kâğıdiyle kav ve çakmaktan dolayı hüküm olunacak cezayi naktiler İdarei İnhisariyenin hukuku şahsiyesi cümlesinden olup kanunu mahsuslarında hapse tahvil oluna bileceklerine dair bir kayt ve sarahat olmadığından ahvali mümaselede icra kanununa göre muamele ifası lâzım geldiği beyaniyle evrak leffen tisyar kılındı efendim.

7-2-928

Muş müddei umumiliğine Tg .E.

No. 52

1239 numaralı te'cili takibat kanunu ve zeyli affî umumî mahiyetinde olmadığından mezkûr kanuna tevfikan cezaları te'cil olunan kesandan hukuku şahsiye cümlesinden olan masarifi muhakeme ile harci müeccellerin usulen tahsili icap edet.

1-10-928

Yozgat müddei umumiliğine Tg. E.

No. 95

22-4- 28 tarih ve 609 numaralı telgırafa cevaptır.

İstintak daireleri ve mehakim ile vilâyet ve kaza hey'eti idareleri arasında mütehaddis icabî veya selbî her hangi bir ihtilafın halline mahsus ihtilaf encümeninin halen mevcut bulunmamasına mebni ve adlî hey'etle arasında mütehaddis bu gibi ihtilâfatın usulü muhakematı cezaiye kanununun 419uncu maddesine tevfikan mahkemei temyizce hal edilmesi lazım geldiği ve mahkemei temyizce müesses içtihadın da bumerkezde bulunduğu beyan olunur efendim.

16-7-928

Burdur müddei umumiliğine Tg. E.

No, 85

2-8-28 tarih ve 1252-208 numaralı tahrirat cevabıdır.

Cezaların ıslahhanede çektirilmesine karar verilen kimselerin hapisaneye konulmalarına cevaz verilmeyeceğinden bu kabil ilâmatın infazının ıslahhaneler tesisine intizaren tehiri zarurî görülür efendim.

9-9-928

Tekirdağı müddei umumiliğine Tg. E.

No. 66

26-5 ve 6-6-28 tarih ve 196,175 numaralı tahriratlar cevabıdır.

Mecalisi Belediyenin ne gibi mukarrerat ittihaz edebilecekleri kanunen muayyen olduğundan kanunda tasrih edilmiyen hususata müteallık mecalisi mezkûrece hilâfı salâhıyet verilen bu gibi mukarreratın infazı icap etmiyeceği beyaniyle mürsel evrak iade kılındı efendim.

22-10-928

Çankırı müddei umumiliğine Tg. E.

No. 155

25-5-28 tarih ve 428 numaralı tahrirat cevabıdır.

Türk ceza kanununda cezaların gün, ay ve sene hisabiyle tayin ve hüküm olunacağı kabul edilmesine mebni haftanın kaç günden ibaret bulunduğu tasrih edilmemiş isede mevzuatı kanuniyeden olan Borclar kanununun 76ıncı maddesinin ikinci bendiyle hukuk usulü muhakemeleri kanununun 161inci maddesinin ikinci fıkrasında bir haftanın ne suretle hisap edileceği tayin ve tasrih edlmiş olduğundan kavanini hususiyeye tevfikan hafta olarak verilen hükümlerin hini infazında mezkûr kanunların ahkâmı dairesinde ifayi muamele olunması mütemennadır efendim.

3-9-928

Çankırı müddei umumiliğine Tg. E.

No. 184

11-4-28 tarih ve 552 numaralı tahrirata cevaptır.

Orman nizamnamesinin ekalli mücazatı on kurustan ibaret bulunmasına nazaran ceza tatbikatında ancak işbu on kuruşun küsurunun hükümde hisaba katılmaması hususu mahkemei temyizce kabul ve içtihat edilmiş bulunduğundan ahvali mümasilede bu suretle ifayi muamele edilmesi lüzumu beyan olunur efendim.

13-10-928

Kozan müddei umumiliğine Tg. E.

No. 83

4-8-28 tarih ve 687 numaralı tahrirata cevaptır.

Esnayi harikte tahkikati istintakiyenin dahi muhterik olduğu beyan olunmasına nazaran usulü muhakematı cezaiyenin 516ıncı maddesi mucibince müstantiklikçe tahkikatın yeniden icrası ve neticei hasılaya göre karar itası muktazidir. Muhterik kararnamenin müsvedde paketinde mevcudiyeti yeniden ittihazı karara mani değildir, efendim.

15-10-928

Gönan müddei umumiliğine Tg. E.

No, 44

9-8-28 tarih ve $\frac{3-2}{266}$ ilâm numaralı tahrirat cevabıdır.

1. — Türk ceza kanuunun 54 üncü maddesinin 7inci bendine tevfikan çocuklara mahsus yerlerde cezalarının çektirilmesi karargir olan mahkûminin hapishanelerin umuru dahiliyesine ait nizamnamenin 90 ıncı maddesi mucibince hapishanede tefrik edilecek mahallerde hapisleri ve haklarındaki ilâmın bu suretle infazı icap eder.

2. — Cezalarının çocuklara mahsus yerlerde çektirilmesine dair ilâmlarında sarahat olmiyan küçükler hakkında hapishaneler nizamnamesinin 90 ıncı maddesi ahkâmı nazarı itibara almak muktazidir.

3. — 55inci maddenin son fıkrasında yazılı olan ıslâhhanede infazı cezaya emretmek keyfiyeti mahkemenin kararı dairesinde infaz ve tatbiki ceza olunur efendim.

15-10-928

Sivas müddei umumiliğine Tg. E.

No. 209

9-7-28 tarih ve 489-303 numaralı tahrirata cevaptır.

Hukuku amme davası müruru zamanının vicahî veya gıyabî

hükmün tefhimiyle münkatı olacağı ve gıyaben verilen hükmün ertesi gününden dava müruru zamanının işlemeğe başlayacağı Türk ceza kanununun 104 ve 116ıncı maddeleri ahkâmından bulunmasına nazaran sarhoşluktan naşi beş gün hafif hapse mahkûm merkum hakkındaki hükmün tarihi itası olan 28-1-27 tarihinden itibaren yeniden dava müruru zamanı işlemeye başlayarak ilâmın tarihi tebliği olan 28-3-28 tarihine kadar 103üncü maddenin 6ıncı bendinde muharrer altı aydan ziyade zaman mürur eylemiş olduğu cihetle müruru zaman vukua gelmiştir. Bu itibarla bu baptaki hükmün infaz edilmeyeceği beyan olunur efendim.

15-10-928

Ankara müddei umumiliğine Tg. E.

No. 510

6-8-20 tarih ve 2125 numaralı tahrirat cevabıdır.

Reisicümhur hazretlerine gıyaben tecavüzatı lisaniyede bulunmak maddesinden dolayı maznun olup maluliyeti akliyesinden dolayı emrazi akliye ve asabiye müessesesinde bulunduğu bildirilen .... beyin mezkûr müesseseye konulması mahkeme kararına müstenit olmadığı takdirde Halebe götürmek üzere kendisine teslimi talebinde bulunan validesine tesliminde bir mahzur yoktur. Mahkeme kararına müstenit bulunmuş ise ceza kanununun 13 üncü maddesi mucibince ebeveynine veya ailesine teslimine evel emirde hukuk riyasetince karar verilmek lâzımdır. O dairede ifayi muamele olunması temennisiyle mürsel evrak maa teferruat iade kılındı efendim.

3-9-928

Antalya müddei umumiliğine Tg. E.

No. 135

7-6-28 tarih ve 214 497 numaralı tahrirat cevabıdır.

1. — Maktulen vefat ettiği bildirilen .... hakkındaki masarifi

muhakemeyi havi hükmün ceza kanununun 96 ıncı maddesinin son fıkrası mucibince tenfizi.

2. — İkametgâhı meçhul olan diğer .... hakkında da müruru zaman husulüne kadar takibat icrası.

3. — Ceza kanununun 39 uncu maddesi hükmünce bir cürümden dolayı bir ilâm ile mahkûm olanlar birbirlerine kefil olarak mes'ul bulunduklarından masarifi muhakemenin mahkûmlardan hangisinden tahsili mümkün ise ondan tahsili icap eder . O dairede ifayi muamele olunması temennisiyle mürsel evrak maa teferrüat iade kılındı efendim.

3-9-928

Maraş vilâyetine Tg. E.

No. 114

26-5-28 tarih ve $\frac{695}{132}$ numaralı tahrirat cevabıdır.

Ceza kanununun meriyetinden evel neşrolunan hususî kanunlarda mezkûr olup azamî haddi bir seneyi tecavüz etmiyen hapis ve müstakillen mevzu olup iki yüz lirayı geçmiyen cezayı naktiyi müstelzim fiillerin kabahat sayılacağı veya kanunun mevkii meriyete vazına müteallik kanunun 20inci maddesinde sarahaten zikredilmiş olmasına nazaran umuru belediyeye ait ahkâmı cezaiye hakkındaki kanun ahkâmına muhalif ef'alü harekât kabahatten madut oldğundan bu kabil ef'alden dolayı takdir ve hükmolunan cezayı nakdilerin dahi ef'ali memnuai saire misillu müruru zamana tabidir. Kanunen muayyen olan müddetlerin müruru halinde tenfizine imkânı kanunî bulunmadığı ve bu itibarla müddei umumiliğinin mütalaasının muvafıkı kanun olduğu beyan olunur efendim.

20-10-928

İçil müddei umumiliğine Tg. E.

No. 52

1. — Türk ceza kanununun 40 ıncı maddesi hükümü kespi kat'iyet etmezden evel vuku bulan mevkufiyetin hüküm oluna-

cak sürgün cezasının tarzı mahsubundan bâhis olmasına göre yeni ceza kanununun mer'iyetinden evel sureti kat'iyede kalabent cezasına mahkun olanlara bu maddenin şümulü yoktur. Eski kanun zamanında kespi kat'iyet eden bu gibi kalabent cezalarının Türk ceza kanununun 528inci ve tatbikat kanununun 17 inçi maddeleri mucibince müddetçe muadil olarak sürgüne tahvili iktiza eder.

2.— Muvakkat sürgün cezasının haddi azamisinin beş sene olduğuna dair olan Türk cezakanununun 18inci maddesi hükmünün 388inci madde sarahati intikal devresine mahsus kalabentten mühavvel bu gibi sürgünlere şümulü yoktur efendim.

26-6-928

HUKUKÎ MÜTALAALAR

Bil'umum müddei umumiliklere

No. 103

Hukuk usulü muhakemeleri kanununun 579uncu maddesi mucibince icra dairesi olmiyan mahallerdeki sulh hakimlerine mevadı sulhiyei hukukiye ilâmatının infazına ve İstanbul icra işlerinin de kesretine binaen ilâmatı mezkûrenin sulh hakimlerince icrasına salâhiyet verilmiştir. 12 Teşrinievel 1927 tarih ve 290 numaralı telgırafname ile tamim edilmiş olmasına rağmen bazı mahaller sulh hakimliklerince bu kabil mevadı sulhiyei hukukiye ilâmatının infazında tereddüt edilmekte olduğu müracaatı vakıadan anlaşılmakta bulunduğundan mezkûr tamim dairesinde ifayı muamele olunmasının bil'umum sulh hakimlerine tebliği zımnında tekiden tamimi keyfiyet olunur efendim.

5-11-928

54

MAHAKİMIN

1927 Senesi Altı Aylık Vasatî Mesai

istatistiki

	Nevi	Sabık seneden müdevver 1	6 Ayda Varide 2	6 Aylık varide yekûnu 3	6 Aylık Sadîra 4	2 inci 6 aya devr 5
A	Ağır ceza	1 410	8 969	10 379	8 228	2 081
B	Asliye »	11 034	59 174	70 208	58 529	11 679
C	Sulh »	10 277	98 483	108 760	91 615	17 145
D	» Yekûnu	22 721	166 626	189 347	158 442	30 905
E	Asliye hukuk	18 280	88 091	106 371	87 344	19 027
F	Ticaret »	849	4 776	5 625	3 739	1 886
G	Sulh »	24 081	26 966	293 747	245 425	48 322
H	» Yekûnu	34 209	362 534	405 734	336 508	69 235
I	Müddei umumî	3 469	191 041	199 510	192 725	6 785
K	İstintak	3 982	23 460	27 942	23 677	4 265

İCRA İLÂMLARI

L	Ceza ilâmları	62 514	100 334	162 848	84 029	78 819
M	Asliye hukuk »	13 836	28 755	42 591	25 551	17 040
N	Ticaret » »	2 067	3 572	5 639	3 087	2 552
O	Sulh » «	27 521	81 233	108 754	70 354	38 400
P	» Yekûnu	105 939	213 894	319 833	183 021	136 810

1928 Senesi 1 inci Altı Aylık Mesaî

istatistiki

	1	2	3	4	5
A	4 208	9 619	13 827	9 580	4 247
B	22 535	57 965	80 500	51 088	29 412
C	34 975	98 935	133 210	84 035	49 875
D	61 718	166 519	228 237	144 703	83 534
E	34 546	73 726	109 272	53 281	55 991
F	4 364	3 897	8 261	3 844	4 417
G	97 923	226 291	324 214	183 188	141 026
H	136 833	304 914	441 747	240 313	201 434
I	12 154	186 659	198 813	184 877	13 936
K	8 775	22 939	31 714	22 633	9 081

İCRA İLÂMLARI

L	131 826	83 517	215 343	61 708	153 635
M	31 842	23 563	55 405	17 543	37 862
N	5 575	4 995	10 570	4 960	5 610
O	67 549	131 264	198 813	63 819	134 994
P	236 792	243 339	480 131	148 030	332 101

1927 ve 1928

2 Senelik Mahakim Mesaîsinin Tahlili

istatistiki

AĞIR CEZA		Sabık seneden müdevver 1	6 Aylık varide 2	Varide Yekûnu 3	6 Aylık Sadira 4	2 inci 6 aya devr olunan 5
1928 Senesi altı aylığı	I	4 208	9 619	13 826	9 580	4 244
1927 » vasatî 6 aylığı	II	1 410	8 962	10 379	8 298	2 081
» Senesi [+,−] mukayese	III	2 098	657	3 448	1 382	2 163
[+,−] Farkları. % de	IV	66,6	06,7	25,0	13,3	50,9
ASLİYE CEZA						
	I	22 535	[−] 51 965	80 500	[−] 51 088	29 412
	II	11 034	59 174	70 208	58 529	11 672
	III	11 501	1 209	10 292	7 441	17 733
	IV	51,0	[+]: 02,0	12,8	[+]: 12,6	40,3
SULH CEZA						
	I	43 975	98 935	133 910	[−] 84 035	49 875
	II	10 277	98 483	108 760	91 615	17 145
	III	33 698	452	25 150	7 580	32 730
	IV	70,8	00,1	18,7	[+]: 08,2	65,6
CEZALAR MECMUU						
	I	61 718	[−] 166 519	228 237	[−] 144 703	83 532
	II	22 722	166 625	189 347	158 442	30 905
	III	38 996	106	38 890	13 739	52 627
	IV	63,2	[+]: 00,1	17,0	[+]: 08,6	62,9
MÜDDEİ UMUMÎ						
	I	12 154	[−] 168 659	[−] 198 813	[−] 184 877	13 936
	II	8 469	191 041	199 510	192 725	6 785
	III	3 685	4 382	697	7 848	7 151
	IV	30,5	[+]: 02,4	[+]: 00,5	[+]: 04,1	51,4
İSTİNTAK						
	I	8 775	[−] 22 939	31 714	[−] 22 633	9 081
	II	3 982	23 460	27 942	23 677	4 265
	III	4 793	521	3 772	1 044	4 816
	IV	54,6	[+]: 02,2	11,7	[+]: 04,2	53,0
ASLİYE CEZA						
	I	34 546	[−] 74 726	109 272	[−] 53 231	55 991
	II	18 280	88 091	106 371	87 344	19 027
	III	16 260	13 365	2 901	34 063	36 964
	IV	46,0	[+]: 15,7	02,7	[+]: 38,9	66,0

TİCARET HUKUK

	1		2		3		4		5	
I	4 364	[−]	3 897		8 261		3 844		4 417	
II	349		4 776		5 625		3 739		1 886	
III	4 515		879		2 646		105		2 531	
IV	08,5		[+]: 18,3		31,9		02,6		56,3	

SULH HUKUK

I	27 923	[−]	226 291		324 214	[−]	183 188		141 026	
II	24 081		269 666		293 747		245 425		48 322	
III	3 842		34 375		30 467		62 236		92 704	
IV	13,5		[+]: 15,7		09,4		[+]: 25,1		65,8	

HUKUKLAR MECMUU

I	136 833	[−]	304 914		441 724	[−]	240 313		201 434	
II	43 209		362 534		405 743		336 508		69 235	
III	93 624		57 620		35 981		96 195		132 199	
IV	75,0		[+]: 14,5		07,7		[+]: 28,4		65,6	

icra ilâmları

CEZA İLÂMLARI

(Asliye, Sulh beraber)

I	64 845	[−]	31 826	[−]	96 671	[−]	26 344	[−]	70 327	
II	62 514		100 334		162 848		84 029		78 819	
III	2 331		68 508		66 177		57 685		8 492	
IV	03,3		[+]: 31,0		[+]: 32,3		[+]: 68,7		[+]: 10,7	

ASLİYE HUKUK İ.

I	31 842	[−]	23 562		55 405	[−]	17 543		37 362	
II	13 836		28 755		42 591		25 551		17 040	
III	18 006		5 193		12 814		8 008		20 822	
IV	56,5		[+]: 28,3		22,2		[+]: 31,2		54,9	

TİCARET HUKUK İ.

I	5 575		4 995		10 570		4 960		5 610	
II	2 067		3 572		5 639		3 087		2 552	
III	3 508		1 423		4 931		1 873		3 058	
IV	63,1		28,4		44,6		37,7		54,5	

SULH HUKUK İ.

I	67 549		131 264		198 813	[−]	63 819		134 994	
II	27 521		81 233		108 754		70 354		38 400	
III	40 028		50 031		90 059		6 535		96 594	
IV	58,0		38,1		45,1		[+]: 09,1		71,6	

İLAMLAR MECMUU

I	104 966		159 822		264 788	[−]	86 322		178 466	
II	43 424		113 560		156 984		98 992		57 992	
III	61 542		46 262		107 804		12 670		120 474	
IV	58,6		38,8		40,7		[+]: 12,6		67,5	

2 SENENİN UMUM İLÂMLARI

I	236 792		243 339		840 131	[−]	148 030		332 101	
II	105 939		213 894		319 833		183 021		136 812	
III	130 853		29 445		160 298		43 991		195 289	
IV	55,3		12,1		33,6		[+]: 19,0		58,8	

istatistik

1927-1928

Senelerinin (11)rer Aylık Mevkufları

Seneleri	Sabık seneden müdeverler	11 ay zarfında yeni mevkuflar	Yekûn	11 Ay zarfında çikan mevkuflar	1 Kânun evele devr olunan
1927 :	[—] 4 488.	[ ] 29 805.	[—] 34 293.	[—] 27 121.	[—] 7 172.
1928 :	7 009.	33 471.	40 480.	33 039.	7 441.
[1928] zin farkı :	2 521.	3 666.	6 187.	5 918.	269.
% :	[+]: 35,8	[+]: 11,0	[+]: 15,6	[+]: 17,9	[+]: 03,5

2 Senenin Teşrinisani Mevkufları

1927 :	6 982.	[—] 3 185.	[—] 10 176.	2 995.	[—] 7 172.
1928 :	6 948.	3 452.	10 400.	2 959.	6 441.
Farkları :	34.	264.	233.	36.	269.
% :	[—]: 00,3	[+]: 07,5	[+]: 02,4	[—]: 01,0	[+]: 03,9

1928

Teşrini evel ve Sani Mevkufin Kemiyetleri mukayesesi

Teşrini evelde :	[—] 6 558.	3 545.	[—] 10 103.	3 155.	[—] 6 948.
» sanide :	6 948.	3 452.	10 400.	2 959.	7 441.
Farkları :	390.	93.	297.	196.	493.
% :	[+]: 05,5	[—]: 02,7	[+]: 02,8	[—]: 06,0	[+]: 12,2

KISMI GAYRİ RESMÎ

"Von Tuhr" dan

Borçlar Kanunu umumî hükümleri

Medenî hakları istimal ehliyeti

1. — Vazı'i kanun her bir menlehülhakkın kendi hukukî vaziyetini menafiine ve arzularına mutabık bir surette temin edebilmesi için hukukî işlere (Rechtsgeschöfte) ve sair hukukî muamelelere bir takım hukukî neticeler izafe etmiş ve bu meyanda gerek muamelede bulunan kimsenin kendisini zarardan vikaye noktasından menafii ve gerek bununla münasebette bulunan üçüncü şahısların menafii itibarile riza hususunda bir makuliyetin esası olarak kabulünü de zarurî görmüştür. Fakat kanun münasebatı beşerin emniyet ve selâmetini muhtel kılmamak için bu makuliyeti her bir hukukî iş hakkında hadiseden hadiseye tenevvü ettiremiyeceğinden insanları medenî hakları istimale ehliyetleri noktasından sabit sınıflara taksim eylemiştir.

1. Medenî hakları istimale ehil olan kimseler kanunu medeninin 9 uncu maddesi mucibince muamelelerile iktisap ve iltizam edebilirler. Burada kanunun tarzı ifadesi biraz dardır. Medenî hakları istimale ehil olan kimse hak ve mükellefiyetleri yalnız inşa ve tesis yani iktisap ve iltizam değil, tebdil, ref ve bilhassa temlik te edebilirler[1]. Medenî hakları istimal ehliyeti 10 uncu madde mucibince iki şartı ihtiva eder: reşit olmak ve temyiz kudretini yani makul bir surette hareket ehliyetini haiz bulunmak; rüşt ya 18 yaşın ikmalile veya evlenme veya kazaî rüşt ile ihraz olunur. Vasiyete ehliyet için 15 ve evlenme ehliyeti için kadın hakkında 17 yaş kâfidir. 13 üncü madde mucibince küçüklük, akıl hastalığı yahut akıl zayıflığı, sarhoşluk veya bunlara benziyen haller temyiz kudretini selbeyler. Temyiz kudreti nisbî bir manıayi haizdir. Bazı muameleler hakkında mevcut ve bazı muameleler hakkında mefkut olabilir. Akıl hastalığına duçar olan bir kimsede hayalî ve ifakat zamanında mevcut, sıhhati akliyesi yerinde olanlarda (serhoşta olduğu gibi) muvakkaten mefkut olabilir. Temyiz kudretinin daimî veya muvakkat surette mefkut olması hukukî işin ademi muteberiyeti noktasından hiç bir fark yapmaz; bunun yalnız evlenme aktinde (K. M. 112, 114) bir istisnası görülür.

2. Kanunu medeninin 14üncü maddesinde mümeyyiz olmiyanlarla küçüklerin ve mahcurların medenî hakları istimale ehil olmadıkları tasrih edilmiştir. Hacir sebepleri kanunu medeninin 355inci ve müteakip maddeleri mucibince şunlardır: Akıl hastalığı, akıl zayıflığı, israf, ayyaşlık, su'i hal ve su'i idare, bir seneden fazla hürriyeti selbeden bir ceza, bizzat talep, Kanunu medeninin 360ıncı maddesi mucibince hacredilen bir kimsenin hacirden evel veya hacrin ilânından evel yaptığı muamelelerin muteberiyeti haleldar olmaz. Yalnız hibeler Borçlar kanununun 235 inci madde 3 üncü fıkrası mucibince iptalolunabilir.

[1] Borçlar kanununun 235 inci madde 1 inçi fıkrasında medenî hakları istimale ehil olan kimsenin kendi mamelekı üzerinde hibe tarikile tasarrufta bulunabileceği tasrih edilmiştir.

Kanunu Medeni hakları istimale ademi ehliyet noktasından iki hali yekdiğerinden ayırmıştır:

a) Temyiz kudretini haiz olmiyan kimse kendi muamelesiyle hukukî bir hüküm vücuda getiremez (madde 15, 172). Bu medenî hakaları istimale tamamen ademi ehliyet (Völlige Handlung unfähigkeit).

b) Temyiz kudretini haiz olan küçükler ve mahcurlar esas itibariyle ancak kanunî mümessillerinin rizasile bir hukukî hüküm ifade eden muamelelerde bulunabilirler. Bu hal, medenî hakları istimale mahdut surette ademi ehliyettir. (Beschränkte Handlungs unfähigkeit). mamafih bizim 269uncu maddeye tekabül eden İsviçre kanunu medenisi 280inci maddesinde buna medenî hakları istimale mahdut surette ehliyet (Beschränkte Handlungs fähigkeit) denmiştir. Kanunu Medeninin 379uncu maddesi mucibince kendilerine bir kanunî müşavir tayin edilmiş olan kimseler esas itibariyle medenî hakları istimale ehil olduğu halde bazı hukukî işlerde bu kanunî müşavirin re'yini almağa mecbur olduklarından işte burada mahdut surette medenî hakları istimale ehliyet mevzu bahs edilebilir. (bunun gibi "Egger,,: sayfa 37: No. 2). Karı da medenî hakları istimal ehliyeti noktasından bir dereceye kadar tahdit edilmiştir. Kanunu Medeninin 159uncu maddesi mucibince bir iş veya san'atle iştigal edebilmek için kocasının müsaadesine ve 169uncu madde 3üncü fıkraları mucibince bazı işlerde sulh hakiminin tasdikına muhtaçtır. 173üncü madde mucibince evliliğin devamı sırasında mahkemenin tasvibi olmadan evlenme mukavelesi aktedememek noktasından karı ve kocanın her ikisinin de medenî hakları istimale ehliyetleri mahduttur.

II. — Medenî hakları istimal ehliyetinden tamamen veya mahdut surette mahrum olan kimselerin daimî bir hal mevcut olmak şartile bir kanunî mümessili vardir (baba,ana K. M. 268; vasi 391). kanunî mümessil medenî hakları istimal ehliyetinden mahrum olan kimseler için icabeden muameleleri onlar namına icra eder ve bazı işleri de temsil ettiği kimse için kendi namına (Mittelbarer Vertreter)

yapabilir. Baba veya vasi çocuğun bir muamelesine izin verdiği surette buradaki sıfatı hakiki mümessil değil 379 uncu maddedeki kanunî müşavir gibi çocuğun veya vasayet altinda bulunanın işine iştirakten ibarettir. kanunî mümessil bu suretle ehliyeti tahdit edilmiş olan kimsenin rızasını muvafakatile itmam eder. bir takım muamelelerde de vasi (ana baba değil) ister vasi sıfatile hareket etsin isterse vasayet altında bulunanın bir muamelesine izin versin sulh mahkemesinin ve bazı hallerde de bundan başka asliye mahkemesinin (madde 405, 406) müsaadesini almağa mecburdur. sulh mahkemesinin izni yalnız vasinin 405 inci maddedeki muamelatı yapması halinde değil vasayet altında bulunan kimsenin bizzat muamelede bulunduğu takdirde (madde 394 ve müteakibi) de lazımdır. fakat vasayet mahkemesinin bizzat muamelede bulunması ancak müstesna bir surette olabilir ve bu da vasinin hadisede vazifesini ifadan imtinaı veya bu bapta bir manii zuhur etmesi halindedir. Bu takdirde sulh mahkemesi bir kayyum tayin eder ve o işi yapmağa ona salâhiyet verir. bu kabil hallerde vasayet mahkemesi bizzat dahi üçüncü şahıslara karşı hukukî işlere müteallik beyan rizalarda bulunabileceği gibi dava muamelâtına da girişebilir (K. M. 370 F. I, 376 F. I. 430) [1] bir de vasi (ve baba madde 269 F. II. 392) inci maddede zikredilen işleri Çocuğun namına icra edemiyeceği gibi bu kabil işler için Çocuğa izin de veremez. Borçlar kanununun 348 inci madde son fıkrasında işçi aktin yapıldığı zamanda reşit değilse rekabet memnuiyetine dair olan şartın batıl olacağı hususı bir hüküm olarak tasrih edilmiştir,

III. Medenî hakları istimal ehliyeti yalnız hukukî işlerde şart olmayıp bir kimsenin rızası aranan bilcümle muamelelerde yani hukukî işlere müşabih muameleler (Rechtsgeschäftsähnlichen Handlungen) denilen muameleler de [fakat filî muamelelerde = Tat-

[1] Egger sazfa 591 F. B.

handlungen = değil], [1] bir tasavvurun tebliğında (Vorstellungsmitteilungen) bilhassa ihbarlarda ve akitte dahi esastir. Binaenaleyh temyiz kudretini haiz olmiyan bir kimsenin tebliğ ve ihbarları ve ihtar gibi tasavvurî beyanları, bir beyani rizayı alması, feshi ihbarı, icabî batıl olduğu gibi hamile muharrer bir senetten doğan bir alacağın temyiz kudretini haiz olmiyan kimseye edası dahi batıldır (Egger 18 inci madde F. a) kezalik bir terki filin hüküm ifade etmesi de ancak medenî hakları istimal ehliyetini haiz olanlar hakkında mümkündür; 9 ve 12inci maddelerden anlaşilacağina göre bazı hadiselerin bilinmesi veya bilinmemesi de ancak medenî hakları istimal ehliyetini haiz olan kimselerde nazarı itibara alinir. Bir muameleden ibaret olmayıp belkı muhatabın hiç bir faâliyeti olmaksızın dahi husule gelebilen bir beyanın vusulü de böyledir. Fakat muvakkat surette medenî haklari istimal ademi ehliyeti tahrirî bir beyanın vusulüne mani olamaz.

Medenî hakları istimal ehliyetinden tamamen mahrum olan bir kimseye karşı yapılan bir beyan mu'teber olmak için kanunî mümessiline isal edilmek lâzımdır. Aynı hüküm mahdut surette medenî hakları istimale ehil olmıyan kimse hakkında da caridir, ancak keyfiyet nef'i mahzolan beyanlara mutaallik olur ve yahut beyanın temsil olunan kimseye karşı yapılması hakkında kanunî mümessilin rizası bulunursa bu hükümden müstesnadır.

Medenî hakları istimale ademi ehliyet manii hak bir hadise olmak itibarile bunu iddia ve buna istinat eden kimse tarafından ispat edilmek lâzım gelir.

IV. — Medenî hakları istimale ehil olmiyan kimsenin bütün hukukî muameleleri lehinde olsun aleyhinde olsun batıldır, ve medenî hakları istimal ehliyetini ihraz ettikten sonra da batıl kalır. Kanunî mümessilin riza ve muvafakati hiç bir hüküm ifade etmez. Kanunu medeninin 15 inci maddesinde kanunda muayyen istisnalar bakidir denilmekle mümeyzir olmiyan bir kimsenin evlenmesi ve vasiyeti kastedilmiştir.

[1] Bu muamelelere şe'ni muameleler (Realakten) de denilir. Mesela K. M. 699 uncu maddesindeki tağyir 694 üncü maddesindeki lukata 19 uncu maddesindeki ikametgâh te'sisi 890 ıncı maddesindeki zilyetliği nakil, Borçlar kanununun 263 üncü maddesindeki me'curu kullanmakta devam, bir şeyi i'mal, hizmet ifası gibi.

Bu iki muamele iptidaen hüküm ifade eder ve hükümsüzlükleri ancak ikame edilecek dava üzerine mevzubahsolur (K. M. 124, 499).

Mahdut surette işe ehliyeti olmiyan (geschäftsunfähig), bilhassa (temyiz kudretini haiz) mahcur [ı] bir kimsede ise mesele başkalaşır, burada iki hukukî muamele sahasını bir birinden ayırmak lâzımdır. böyle bir kimse bu sahalardan birinde müstakil olarak muameleye ehildir, digerinde ise ancak kanunî mümessilinin muvafakatile bir muamelede bulunabilir.

1. — Mahcur (Un mundig) müstakil olarak şu muameleler yapabilir :

A) ivazsız menfaatleri iktisap eder (K. M. 19) bundan maksat mevcut hadise noktasindan değil de mevzuunun tipi itibarile menfaatli bir neticeyi haiz bulunan, mahcura hiç bir kayt ve külfet yüklemiyen hukukî işler ve hukukî muameleler kastedilmiştir;mesela bir hibeyi (236 ıncı madde 1inci fıkrası) yahut bir kefalet teahhüdünü kabul, mahcurun lehine yapılan bir mukaveleye duhul (Md. 111 F.3) mahcurun alacaklı olduğu faizsiz bir karzın feshini ihbar, ihtar (Md.101) ayıbı ihbar (Md.198) gibi. bilâkis bir bey ve ya başka ivazlı akit ile mahcur için hukuk iktisabı kanunî mümessilin muvafakati olmadan mümkün değildir.

Bir bey' veya ivazlı bir aktile mahcur için hukuk iktisabı mümkün olmaması Kanunu medeninin 932 inci maddesi mucibince muteber bir aktin mevcudiyetini şart koşan gayrı menkulün mülkiyetini iktisap noktasından tabii ve açık bir hüküm olmakla beraber 16 ıncı maddeye nazaran mücerret olan (Abstrakt) hukukî işlere edilen iktisaplarda da kabul olunmak icap eder. mahcur kendisine ait bir alacağın ifasini hükmü ifade edecek surette kabz edemiyeceğine göre ifa zımnında kendisine verilen şey üzerinde mülkiyet iktisap edemiyeceğini de kabul etmelidir.

[ı] Bundan sonraki tabiratta kısa olmak üzere yalinir mahcur kelimesi kullanılacak ve bundan bütün mahdut surette medenî hakları istimale ehil olmiyanlar kastedilecektir.

b) Münhasıran şahsa merbut hakları istimal eder (K. M. 16 F. 2). Burada hepsi değilsede [1] fakat bir çok aile hukukuna dair muameleler görülür. Bunlarda bir menfaat kıstası kabul edilmemiştir. Meselâ boşanma davası (K. M. 135) burada dahildir. Muhık bir sebepten dolayı nişanı bozma (Md. 84) evlenmenin butlanını dava (Md. 112 ve müteakıp, 115 ve M.), birliğin sıyaneti için hakimin müdahalesini isteme (Md. 161), çocuğun nesebini ret (Md. 242), çocuğun nesebinin hakim tarafından tashihini isteme (Md. 249), nesebin tashihine itiraz (Md. 251), çocuğun şikâyet hakkı (meselâ K. M. 264 F. II, 265 F. II, 272), evlilik haricinde doğan çocuğun tanınması (Md. 291), babalık davası (Md. 295, 296. 297), vasayet altında bulunan kimsenin şikâyet hakkı (Md. 404), vasinin azlini talep (Md. 428), af, (Md. 129, 130, 520), manevî tazminat alacağı üzerinde tasarruf hep şahsa merbut haklardan addolunur. ("Von Tuhr,, a göre) bir akti ve meselâ Borçlar kanununun 344 üncü maddesi mucibince şahsiyetin himayesine matuf muhik bir sebepten dolayı fesihte mahcura tanınması lâzım gelen haklardandır. Egger bu hususta muhalif reydedir. (Sayıfa: 62)

c) Mahcur, hukukî muamelelerin bazı sahalarında ana, babası veya mahkeme tarafından bir iş veya san'at icrasına mezun kılınmış ise artık bu işler sahasında kanunî mümessilin iştirakinden asla bahsedilmez (K. M. 396, 384).

d) Ana ve babanın rızasile aile haricinde yaşiyan bir çocuk kazancında müstakillen tasarruf edebilir. (Md. 283). Bir mahcur K. M. 398 inci madde mucibince kazandığı malları ve kendi tasarrufuna bırakılan şeyleri bizzat idare edebilir. Von Tuhr Bu idare salâhiyetinin (serbest mallara tahdit edilmiş bir mes'uliyetle) bir takım taahütlere girişmek ehliyetini de ihtiva edeceğinde müttereddüttür.

[1] Evlenme akti gibi mühim hususlarda kanunî mümessilin muvafakatı şarttır.

2.— Diger bütün hallerde mahcur kanunî mümessilinin rizasına muhtaçtır [1]; 160 ıncı madde dar bir surette mahcurun yalnız iltizamından bahsetmiş isede 394 üncü maddede daha doğru olarak iltizam ve bir haktan feragat denilmiştir. Mahcurun malını takyide dair olup aynile izine mütevakkıf olan hukukî işler ise meskût kalmıştır. Kanunî mümessilin riza ve muvafakati münferit bir muameleye dair olacağı gibi bir gaye (meselâ bir seyahat, tahsil) ile mahdut sahaya mütaallık olabilir. Fakat mahcurun bilumum muameleleri için evelden izin verilmesi mahcuru müstakil ve serbest kılmak olacağından bu kanunî temsilin gaye ve maksadına münakız bir vaziyet ihtası demek olur.

Muvafakat sarih de olur, zımnî de olur. Bilhassa mahcurun teşebbüs ettiği muameleyi bilerek muhalefet ve itirazda bulunmamak bir muvafakattir. Muvafakat bir beyani riza ile olursa mahcurun zatına veyahut onunla iş yapmış olan tarafa tevcih edilebileceği gibi muvafakat edilen iş yapılınciya kadar istirdat ta olunabilir.

Muvafakatsiz yapılan bir muameleye sonradan icazet (genehmigung) verilebilir. Kanunî mümessilin arzu ve iradesine bırakılmış bir keyfiyet olan icazet gerek mümeyyiz bulunan mahcura ve gerek üçüncü şahsa sarih veya zımnî surette (meselâ kanunî mümessilin mahcur tarafından yapılan akti ifa etmesi suretile) verilebilir. İcazet makabline muzaf hüküm ifade eder. İcazetin itasına veya icazetten imtina vukuuna kadar hukukî iş muallakta kalır. Diger taraf akit ile bağlıdır. Kendi tarafından yahut hakim tarafından tayin edilen münasip bir mehil içinde icazet verilmediği takdirde bu bagdan kurtulur. Kanunî mümessil icazet vermeden ve imtina etmeden evel mahcur medenî hakları istimal ehliyetini ihraz etse mahcurun yaptığı iş kendiliğinden muteber olmazsada tarafından icazet verilebilir.

v. — Vazı'ı kanun medenî hakları istimale ehil olmiyan kimsenin himayesini bir çok yerlerde hüsnü niyete atfettiği ehemmiyetten daha

[1] İzin, mahcurun hukukî işine lahik olması lâzım gelen mütemmim bir beyanı rızadır.

yüksek tutmuştur. Medenî hakları istimale ehil olmiyan kimsenin yaptığı hukukî muamelenin hüküm ifade etmemesi diğer tarafın bu ehliyetsizliğe vakıf olmamasile haleldar olmaz. Bilhassa Aynî haklarda hüsnü niyetle iktisap eden kimse temlik eden kimsenin medenî hakları istimal ehliyetini haiz bulunmamasına karşı himaye edilmez. Bunun gibi medenî hakları istimal ehliyetini haiz olmiyan alacaklıya karşı hüsnü niyetle edada bulunan borçlu da borcundan kurtulamaz.

Bir hukukî iş bir tarafın medenî hakları istimale ademi ehliyetinden dolayı hüküm ifade etmediği takdirde bu hükümler yerine mezkûr ehliyetin bahsedilemiyeceği başka hukukî neticeler tahakkuk edebilir :

1. Medenî hakları istimale ehil olmiyan bir kimsenin yaptığı gayri muteber bir akte müsteniden vaki edalar her iki tarafça istirdat olunabilir. Yani bu kimsenin temliki veya buna yapılan temlik hüküm ifade etmiyeceğine göre ya mülkiyet davasiyle veya temlik olunan şey istihlak veyahut başkasına temlik olunur da aynen iade davası ikame edilemezse Borçlar kanununun 61 inci ve müteakip maddeleri mucibince haksız iktisap iddiasile istirdat edilir. Her ki tarafın iade mükellefiyeti Kanunu Medeninin 395inci maddesinde kanunî mümessilin icazetten imtina hali noktasından kabul edilmiş ise de kavaidi umumiyece kanunî mümessilin icazeti mevzu bahsedilmeyen akıl hastalığile malûl bir kimsenin hukukî işinde de mer'i ve cari olmak lâzım gelir. iade mükellefiyetinin mevzu ve muhtevası vasayete tabi kimse hakkında K. M. 395 inci maddesiyle ve diğer taraf hakkında Borçlar kanununun 63üncü maddesiyle tayin olunur.

2. Medenî hakları istimale ehil olmiyan kimse [1] hakikate muhalif olarak kendini ehil göstermiş ise bu yüzden diğer tarafa iras ettiği zararı zamın olur (Md. 395 F. II). Medenî hakları istimale ehil olmiyan kimsenin bu hareketi haksız bir fiildir. Bunun içindir ki

(1) 395 inci madde II inci fıkrası yalniz vasayet altındaki kimseden bahsetmiş ise de vilâyet altındaki Çocuğa da tatbik olunmak lâzımdır. Kürti küçük hakkinda tatbik edilemiyeceği re'yindedir (Md. 280 No. 4)

mes'uliyetin şartı bulunmak lâzımdır; bu da haksız fiile ehliyettir. (Deliktsfähigkeit) dir. Mes'uliyetin muhtevası menfi menfaatlar (negatives Interesse) denilen menfaatlardır. Müruru zaman da 60 ıncı madde dairesinde mütalaa ve hal edilir.

VI.— Medenî hakları istimal ehliyeti hukuka ehliyet gibi insanın kanun ile zabıta altina alınmış hukukî bir vasfıdır ve iki tarafın rızasiyle ne vücuda getirilir ne de ortadan kaldırılabilir [1]. Hiç bir kimse kendi medenî haklarını istimal ehliyetinden tamamen veya kısmen feragat edemez (K. M. 28 F. I.) Bilhassa istenilen mevzuda hukukî işler yapmak kudreti ne hak sahibinin (Rechtssubjekt) bir taraflı rızasiyle ve ne de bir mukavele ile yok edilemez. Böyle bir mukavele (23üncü maddenin 1 inci fıkrası hududu dahilinde muteber oldukça) ancak vecibe noktasindan bir mana ifade eder: bir hukukî iş yapmamağı taahhüt eden kimse bu işi yapmamakla ve muhalif harekette bulunmadığı takdirde tazminat vermekle mükellef olursa da yaptığı bu iş muteberdir.

S. Ş.

(1) Kendi arzusiyle bir kimsenin vasayet altina alınması (Md. 358) afakî sebeplerin vücudu halindedir.

Cürmün mefhumu içtimaîsi

Muharriri
İ. MAKSİVEL
Tıp ve hukuk doktoru
Paris istinaf mahkemesi müddei umumî muavini

Nakıli
D. Mustafa Şakir
Tabibiadlî, Ruh doktoru
Paris tababeti Adliye ve Ruhiye müessesesinden mezun

Hâlihazırda mücrimiyetin tetkiki en sabur ve ciddi taharriyatın mevzuudur. Buna vakfı nefsetmiş Alimlerin adedi azimdir. Son senelerde ise bir kat daha artmıştır. Bu tetkikin meydana çıkardığı mes'ele en mudil mes'elelerden biridir. Modern ilmin terakkiyatı da her gün bu mese'leyi daha mudilleştiriyor. Mücrimler iyi müşahede edildikçe tiplerindeki tahavvülâtın Çok muhtelif olduğu görülüyor. bu müşahede artık bugün yalnız meslekten yetişme kriminalistlerin elinde değildir. Filozoflar ve tabipler evvelce kriminalistlere has olan bu sahayı istilâ ettiler. Bunlardan birinciler mücrimi biri Pisikolojik öteki Sosyolojik olmak üzere iki esaslı noktai nazardan tahlil ettiler. İkinciler bunu uzviyetinin morfolojik hususiyetleri noktai nazarından tetkik ettiler. Bunlardan birisi Lombrozonun alemdarı olduğu Cürmî Antropoloji, diğeri de mücrimin şuûrunun işlemesiyle meşgul Adlî Tababeti Ruhiyedir. Yekdiğerinden bu kadar uzak olan müşahitlerin vardıkları neticeler birbirini tutmiyor. Bu zeminin eski şagilleri olan hukuku ceza Profesörleri ve hakimler Filozoflara karşı itiraz etmek için çok ihtiyaç duymamışlardı. Tedris ettikleri ilimler harıcıne gezinti yapmaları mutat olan bunların mücerrediyetlerde uğraşmış

olmaları işe o kadar ket vurmuyordu. Fakat tıbbî istilanın neticesi büsbütün başka oldu. Hâlâ bu gün bile en şiddetli itirazları körüklemektedir.

Antropolojistler ve tababeti ruhiyeciler tarafından tedris edilen yeni doktrinlere karşı klasik mektebin mukavemeti pek tabii idi. Çünkü derslerinin temelleri sarsılmış bulunuyordu. Asırlardan beri teessüs etmiş fikirlerin hareketi cürmü serbest gibi telakki edilen iradei insaniyenin bir üf'ulesi olarak tarif etmişti. Halbuki modern mektep iradei mutlakanın mevcudiyetini derin tereddütlere düşürmüştü. İlmi ceza serbestlik ve determinizmin tevlidettigi münakaşalara biğâne değildi. Fakat bu münakaşalar ispekülatif mahiyette kalıyor ve pratik hakikatlar dairesine nufuz etmiyordu. Cürmün tetkikile uğraşan juristler iradenin serbestîsini kabul etmek için hukukî mefhumlarda kâfi sebepler buluyorlardı ve iradenin ziyamı ancak aşikâr bir surette sabit olan delilik vakalarında kabul ediyorlardı.

Antropoloji bu vaziyete cepheden hücum etti, tababeti ruhiye onu yandan tehdit etti. Birincisi Lombrozonun atılışile mücrimiyet ile mücrimlerin uzvî nakısalari arasında kat'i münasebetler keşf ettiğini iddia ediyordu. bu keşfin neticesi cürmün zarureti idi. Antropolojistler bunu bu kadar kat'i bir formül halinde söylemiyorlardı. Fakat hakikatte derslerinin temayülü buna doğru idi. Eğer müşahede edilen mücrimler sabit teşrihî garabetler arz ediyorlarsa bu hususiyetleri mücrimiyetle teşrik etmek mantıkî idi.

Lombrozo «Mücrim insan» nam eserinde vilâdî mücrimi tarif ve onun teşrihî tipini tavsif etti. Yuce âlimin nazariyeleri velveleli itirazları doğurdu. Lombrozo tipinin mevcudiyeti Fransa ve Almanyada Manuvriye, Pros, Neke, Vulfen (ilaahirihi) gibi Salâhiyetleri gayri kabili münakaşa âlimler tarafından inkâr edildi.

Fakat Lombrozo nazariyesi kendisine karşı yapılan muhalefete rağmen kökleşti. Şayanı dikkattir ki en hararetli hasımlarının toplandığı Almanyada bile Lombrozo tarafından tesis edilen metotlar kabul edildi. Hakikatte artık bugün onun tezi münakaşa edilmiyor.

Ancak mücrimlerin yekûnuna nisbetine itiraz ediliyor. Lombrozo mektebi vilâdî mücrimi yüzde yirmi beş hatta kırk takdir ediyordu. Halbuki meselâ en yeni Alman müelliflerinden Hayman bunun daha çok aşaği olduğunu iddia ediyor.

Lombrozonun görüşlerinin bir takımlarınıda tababeti ruhiyenin terakkiyatı teyit etti. İsmi mevzuuna nazaran daha yeni olan ve ruhî tagayyüratın tetkikine hasrı mevcudiyet eden bu ilim şuurları sağlam insan demek, deli olmamak olmadığını ve delilerle sağlam akıllılar arasında iradeleri aksak bir yarım deli kategorisinin mevcudiyetini meydana çıkardı. Tababeti ruhiye akıl hastalıklarının sebeplerini tetkik ederken veraseti maraziyenin köklü âmillerden biri olduğunu keşfetti. aralarında yarım deliler bulunan dejenerelerin tereddilerini müş'ir müteaddit ruhî nişaneleri mevcut olduğunu müşahede etti.

Yarım deliler cürüm ordusu efradının mühim miktarını hazırlar. Bunların mücrim olmağa olan istidatları vilâdıdır. Bir takım cihetlerden Lombrozonun vilâdî mücrimlerine tevafuk ederler. Cürümlerinde tamamen veya belki de kısmen irade serbestisini selbeden bir nevi mukadderiyet mevcuttur.

Bilhassa cahili olmak suretile eski klasik mektep antropolojinin hücumlarına aldırış etmedisede tababeti ruhiyenin karşısında da aynı vaziyeti alamazdı. Zira ruh hekimlerini çok defalar muayyen mücrimler üzerinde fikirlerini beyan etmek üzere çağırmağa mecbur idi. Bunlar hakimlere verdikleri raporlarda kendi istintaclarını arzediyorlardı. Hakimler tabibi adlilerin muayene ettikleri mücrimlere kolayca « tamamen veya kısmen mes'ul deyildir » demeleri karşısında şaşırıp kalıyorlardı.

Ne kadar mütemayiz, samimî, malûmatlı hakimler gördüm ki tababeti ruhiyecileri hastalardan daha fazla deli telekki ediyor ve bunları delilerle düşüp kalka nihayet kendilerine delilik sirayet etmiş addediyorlardı.

Tababeti ruhiyeci her yerde deli görüyor.... Umumiyetle tedris olunan, söylenen fikir bu idi, bu haleti zihniyenin halen kayboldugunu

söylemek doğru değildir. Muhakeme ve ilimlerinin hayranı olduğum bir çok meslekdaşlarımın hakimlerin de mütahassıslar kadar deliliği anlayabileceği fikrini dermeyan ettiklerini duydum, işte büyük bir hata, belki evvelkinden daha münteşir bir hata.

Bazı defa bir zihin çığmasını teşhis etmekten daha güç hiç bir şey yoktur. En az şüpheyi davet eden deliler çok defa bir takım hususî noktalarda sapıtırlar teşevvüşleri bilhassa sistematize hezeyanlılarda hususî bir fikir hüzmesine inhisar eder. Eğer delileri muayene etmek itiyadına sahip değilse bir insan onun deliliğinin farkına varmiyabilir.

Kliniklerde laiklerin hatalarına dair anlatılan hikâyeler sayısızdir. Bunlardan çok eylenceli olan bir tanesini zikr ile iktifa edeceğim: büyük bir memur idaresi altındaki departımanda bulunan bir tımarhaneyi ziyaret ediyormuş. Müdür, esaslı tesisatı gösterdikten sonra, çok müstacel bir iş için çağırılmış ve binaen aleyh misafirini müessesenin bahçesine götürmeğe imkân bulamamış. Arzı mazeret ettikten sonra gayet güzel giyinmiş bir adama işaret etmiştir. Adam yaklaşmış, zaire takdim edilmiş ve kemali nezaketle zaire gezintisinde rehperlik etmeği kabul etmiş, müdür yavaşça büyük memura refikinin mutat zamanlarda çok nazik bir deli olduğunu fısıldamış.

Gezinti esnasında deli büyük bir nezaket göstermiş malûmatlı, yüksek terbiye görmüş, iyi bir arkadaş. Büyük memur bir deliler müessesesinde böyle akıllı gözüken bir adama tesadüf etmekten hayretlere düşmüş, deli hiç bir şikâyet göstermemiş, müdürün gayet iyi bir adam olduğunu, servisin mükemmel olduğunu söylemiş. Muhavere gittikçe samimileşmiş ve hastanın tımarhaneye konulması sebeplerine intikal etmiş. Hasta derin içini çekmiş, Sempatik süaller birbiri ardınca gelince anlatmağa razı olmuş gözükmüş ve yüksek memura enikonu doğruya benzer bir hikâye anlatmış: Yolsuz hareketi bir ayrılma davasına sebep olabilecek olan karısı kendisinden evel hareket ederek âşıkı olan aile tabibinin de şeriki cürümlüğü ile onu kapatmağa muvaffak olmuş. Müteaddit defalar müracaat etmiş, fakat şöhreti yaygın olan tabibin nufuzu karşısında müracaatları hiç bir şemere vermemiş ve nihayet artık kara taliine razı olmuş.

Gezinti bitiyor. Yüksek memur işittiğinden müteessir, tamire layık bir adaletsizlik tecziyesi lâzım bir sui istimal karşısında bulunduğuna kani betbahtın elini sıkıyor ve bahçenin parmaklığını geçmek için arkasını dönüyor, bu ande arkasına şiddetli bir tekme iniyor. Refiki, Perseküte - Persekütör, bunu karısı tarafından gönderilmiş bir casus telakki etmişidi.

Persekütelerin mühim bir miktarı hezeyanî fikirlerini mahirane bir surette gizlerler. Bunların çatlak noktalarını bulabilmek için bu hastalarla uzun zaman meşgul olmak lâzım gelir.

Klasik mektebe mensup Kriminalistlerin bir çoğunun zihinlerinde diğer bir hurafe daha mevcuttur. O da deliliğin tesirlerinin yalnız hezeyanî fikirler dairesine inhisar edecegidir.

Modsley İnğiliz Kanunu cezasının temelini teşkil eden bu fikrin tehlikelerini «cürüm ve cinnet» nam eserinde göstermiştir.

Bu hurâfe iyiden iyiye aşikâr olmuş delilik vakalarında müşahede edilmez. bilakis şüpheli vakalarda meydana çıkar. Bidayet devrinde felci umumililer, paranoyaklar —fiilleri ile hastalıkları arasında görünüşte. bir münasebet olmadığı vakit— sağlam akıllılar ile karıştırılabilir. Meselâ emniyeti sui istimal cürmü irtikâp eden felci umumililer, tehdit mektupları yazan paranoyaklar bu suretle mahkûm edilmişlerdir. Bu hastaların mahkûm edilmeleri faydasız olduğu kadar mugayiri adalettir.

Tıbbî noktai nazar ile adlî noktai nazar arasındaki muhalefet bir kaç sene eveline nazaran şimdi daha azdır. Genç hakimlerin fikirleri eskilerine nazaran yeni fikirlere daha mütemayildir. Belki de kendilerini sürükliyen aksülamel hareketini ifrat etmeğe doğru meyledİyorlar.

Tıbbî manada doğru olan tibbî nazariyeler ceza sahasına bilâ ihtiyat nakledilirse kabili tenkit olurlar, İçtimaî taleplere intibak ettirebilmek için bunların yeni bir tarzda mizopuvanı lâzımdır. Yeni fikirlerin adlî sahaya intıbak yokluğunun mahzurlarından biride yukarda bahsettiğim yarım delilere atfedilen cürümlerin terhibinin

gittikçe artan kifayetsizliğidir. Fransa ve belli başlı garp memleketlerinde, adaleti terhibiye servisini deruhde eden zevatın zihniyetlerini bitaraf olarak müşahede eden bir kimse onların fikirlerinde muvazenenin mefkudiyetini tesbit etmekten kendisini menedemez ve bunların bir takimlarının metinlerin içine zincirlenmiş jüristler, digerlerinin de yalnız vakıayı düşünen natüralistler olduğu gözüne çarpar.

Kanunlarımızın metinleri daha hayat ilmi tomurcuk olduğu bir devirde tanzim edilmiştir. kendilerine daha mülayim bir ceza tavsiyesi suretile sağırlardan maadasını ihtiva etmemektedir. Bu müsamahakâr tavrın sebebi vazini temyiz teşkil ediyor. Kanun farz ediyor ki on sekiz yaşına kadar çocuğun zekâsı fiillerin mahiyeti cürmiyesini ve avakibini kâfi bir vuzuhla temyize gayrı muktedirdir. Fakat bu tefrik çocuğun serbestisine değil muhakemesine taalluk ediyor. serbestii ef'al ise on dokuzuncu asır bidayetinin Şair'lerinin felsefî nazariyelerine göre binefsihi mevcut gibi farzedilmiştir.

Filhakika iradei beşeriyenin serbestîsi mefhumu bizim cezaî kavaninimizi sevk ve idare eden bir mefhumdur. bu o kadar doğrudur ki Kanunu Cezanin 64üncü maddesi (bizim 46ıncı madde. Nakil) cürüm failinin iradesinin serbestisi gerek ikrahla gerek atehle ihlâl edilmiş olduğu zaman cürmün mevcudiyetini kabul etmez.

O halde ehliyeti ittihamiye, mes'uliyeti cezaiye fikri doğrudan doğruya iradei mutlaka prensibi üzerine istinat etmektedir, evet biliyorum ki hakikatte iradenin serbestîsi hakkındaki pratik mefhum tamamen iradei mutlaka mefhumu demek değildir, fakat bu iki mefhumu bir birinden ayıran nüans çok rakiktir. müdafaai içtimaiye zaruretlerinin ve itiyadın hâkimlere telkin ettiği mefhum amelî noktai nazardan her ne kadar gayrı kabili münakaşa ise de hiç bir kıymeti felsefiyeyi hâiz değildir.

Son tahlilde Kanunu Ceza bir ekivok belki de bir vahime üzerine istinat etmektedir. Şahsî şuürun immediyat mütalaalarını doğru gibi kabul etmeğe müstenit olan prensipi tamamen sendeliyen bir prensiptir. Hakikatte şahsî şuurumuz muayyen bir fi'li yapmak veya

yapmamağa muktedir olduğumuzu tahayyül edebilir, halbu ki insan kendi efkâr veya mişvarını sevk etmekte serbest değildir, bunlar derin enerjilerle idare edilmektedir.

Bu fikir yayılmağa başlıyor, artık yalnız modern pisikoloji müritlerine münhasır değildir. Maşeri şuuru istilâ ediyor ve bütün münevverlere müşterek bir fikir oluyor. Bu bilhassa adaletin en mühim muavinlerinden olan eksper tabipler tarafından neşredilmektedir. Esasında Kanunu Cezamızın nazariyelerile kat'i bir tezat teşkil etmektedir.

Bu düşünceler yukarda arzettiğim müvazene bozukluğunu husule getiren sebepleri anlamak için kâfidir. cezaî sistemimiz temellerinden sarsılma tehlikesi karşısındadir. Metinlere sadık kalmış olan Jüristler bu metinlerle taban tabana zıt fikirlere çarpmaktadır. Binaen aleyh bunlarla yeni doktrinler taraftarları arasında büyük bir muhalefet gözükmektedir. Bilakis modern nazariyeleri kabul eden kanun adamları da hukuku cezanın efkârı esasiyesinde mevcut olan bu ahenksizlikten bizar oluyorlar. Bu müvazene bozukluğu hakimlerin şuurlarına kadar girmektedir. Kendi şahsî temayüllerine göre ya son derecede bir tesamuha gidiyorlar ve lâzım gelen salâbeti bulamıyorlar veya daha iyisi vazifelerinin yalnız içtimaî cephesiyle meşgul olarak ütilitarist oluyorlar bu sonuncusu büyük ekseriyeti teşkil etmektedir.

Bu umumî bir hadisedir, yalnız cezaî adalete has değildir, devrimizde her yerde müşahede ediliyor, meselâ dinî sahada aşikârdır. İlim de bundan kurtulamıyor. Bu yegâne yakiniyette elimizden onu teyit etmesi lâzım gelen kimseler tarafından alınmıştır. Bittabi bu hadise içtimaî ilimlerde sarih ilimlerden daha barizdir bunun zararı da daha büyüktür.

Öklidin mütearifesinin doğru olmamasının intaç edeceği fenalıkları göremiyorum. Bilakis şuurların halihazırdaki bulanıklığının tevlit edeceği mahazir vazıhan gözümün önündedir.

Hukuku ceza pratik tatbikatında bunun en göze çarpan bir misalini teşkil etmektedir. Zihinler hiç bir zaman bir itminan halini

almiyan fikirler dalgası arasında bocalamakta. Bu tereddütleri bilhassa İlamların bazan haşin bir şiddetin bazan da kabili müdafaa olmıyacak derecede müsamahakâr olmasında görülmektedir. Çok defa hükümlere akıldan ziyade his hakim olmakta, burada da san'at ilmin yerine kaim olmaktadır.

Vazıı kanun bu müşkülatı düşünmemiş gibi gözüküyor. Zaten mücrimi iradî bir suçlu ve cürmü faaliyeti beşeriyenin bir mahsulü gibi telakki eden o zamanda bu mes'ele malûm değildi. Halbuki cürüm kanunlara karşı ferdin düşünülmüş mülâhaza edilmiş bir isyanının mahsulü değildir. O tabiî ve çok mudil bir hadisedir. yalnız mücrimin şahsiyetine tabi değildır. Mücrimin bulunduğu uzvî, muhitî ve ictimaî şeraitle sıkı bir surette münasebettardır. Onu tayin eden şartlar ve muhitle münasebetleri malûm olmadan nasil bir cürmü takdir edebilirsiniz ?

Mes'ele şuna doğru gidiyor : Cürüm acaba tetkik ve teşhis edebileceğimiz kanunlara itaat eden tabiî bir hadisemidir. yoksa kavanini tabiiye harıcında ve mucizevî vasıfta müstakil bir vakıamıdır.

Şayanı kayt olan şeyden biri de son yüz sene zarfındaki efkârın hareketinin bu son söylediğim şekilde cürmün mucizevî vasıfta olduğuna dair olan mistik metafizik mefhumu lie idare edilmiş olmasıdır. Tabiat ilimleri malûm olduğu şekilde tekâmül ederlerken kriminoloji Ogüst Kontun ilimlerin metafizik safhası dediği aşağı derecede saplanıp kalmıştı. Bugün hiç kimse cürmün gayri muayyen olduğunu düşünemez, hatta bizzat iradei mutlaka taraftarları bile cürmü ilmî bir surette kabili tetkik ve bir takım kanunlara tabi bir hadise gibi telakki ediliyorlar. Bu kanunlar iradei beşeriyenin tayinini ihtiva etmez. Fakat bununla beraber cürmün husulü üzerine tesir eden bütün sebepleri şamildirler.

Eski vazıı kanunlarımızın nazarında (Kriminoloji) hiç bir şeeniyet ifade etmiyordu. Ancak son senelerde ulûmu cezaiyeye mütaallik mesaide ilmî zihniyet görülebiliyor. kanunlarımızın muharrirlerinin bu lakaydisi o kavanini tesbit ettikleri zamandaki haletifikriye ile

kabili izahtir, ilim ancak terhibi zaruri taamülatı ictimaiyenin bir hadisesi telakki olunan cürmün tetkikine inhısar ediyor mücrimi ihmal ediyor ve onu diğer vatandaşlardan tefrik etmiyordu.

Kriminoloji hukuku ceza ile karışıyordu. Cürmün hatta esbabı hariciyesi bile mutalaa edilmiyordu. O mücerret olarak telakki edilmiş, (Ferri) nin tarif ettiği gibi mücerret bir vakıayi adliye gibi telakki edilmekte idi. Bu Jan İskotun on sekizinci asrın sonunda ilmî cezaya nakledilmiş metafizik realizmi idi. Cürümler muayyen bir takım sınıflara tasnif edilmişti, meselâ katil, sirkat, taammüden katil gibi ve bu sınıflar sanki muayyen bir mevcudiyetleri varmış gibi mütalaa edilmiş idi.

Bu husustaki tesiri çok azim olan (Bekarya) zamanının hislerinden ilham almiş ve kendisinin « cürümler ve cezalar » nam şöhretşıar eseri neticeleri daima mes'ul olmıyan bir hareketi fikriye husule getirmiştir. Beşerî eserlerin hepsi maalesef böyledir. (Bekarya) eserini neşrederken on sekizinci asırda münevver zihinlere hâkim olan fikirlere bir cisim veriyor. Fakat bu fikirlerin hepsi yeni fikirler değildi. İşkencenın merdudiyeti 1584 te Bordo belediye reisi olan, Bordolu bir hakim, Monteyn tarafından beyan edilmişti.

« Doğru söylenmek lâzım ise bu vasıta tereddütler ve tehlikelerle dolu bir vasıtadır. Bu kadar şedit acilardan kaçınmak için acaba neler söylenmez ki » (Montaigne: Essais II. V.).

Milanolu feylesof aksülamellerin ahvali adiyede gayeyi tecavüz eden kavanini pisikolojiyesine tebaiyet etmişti.

1791 ihtilâl kanunu on sekizinci asrın hatasının şayanı dikkat bir misalidir. Aynı tabiatta Vakalar aynı cezalarla tecziye edilmişti. Hakimin kanunun tesbit ettiği cezanın miktarını tadil etmeğe hakkı yoktu. dört tarafından kat'iyülmefat metinlerle bağlı idi.

Bu müthiş hata (Ruso) nun fikirlerile meşbuh olan vazii kanunların terhibî adalet hakkındaki mefhumlarının neticesi idi. nazarı dikkate alınan yalnız cürüm idi. cürümlerin zahirî müsaviliği cezaların da müsaviliğini icabettiriyor ve insanlar yekdiğerine mü-

savi addediliyordu. Böyle bir düşünce kriminoloji ilminin mevcudiyetini inkâr demekti. Her cürmün ferdiyeti cezaî bir kiymeti haiz deyildi yalnız nevi şayanı ehemmiyet oluyordu.

Böyle bir kanunun temadi edemiyeceği tabii idi zira bizzat kendisinde kendisini tahrib edecek sebepleri cami idi. Bütün on dokuzuncu asrın cehdi hâkimlerin salâhiyetlerine biraz ittisa vermeğe matuf oldu. Esbabı muhaffefeye müteallik olan 1824 ve 1832 kanunları bu mesainin mahsulüdür. bunlar yazı kanunun mühim bir vak'a üzerine faaliyeti fikriyesinin uyanışını gösterir, zira Kriminoloji ilminin prensibi şudur, mücerret cürümler yoktur, muayyen mücrimler vardır. Cürümler küllî tiplerdir, bunlar üzerinde hukuku ceza meşgul olur ve bunlar kriminolojinin mevzuunu teşkil etmez. İşte bir misal : Bir şahsa isnadolunan cürümlerin emniyeti sui istimal veya dolandırıcılıkını olduğunu tayin etmek hukuku cezanın sahası ahilindadir, vakıanın tavsifi azamî ve asgarî hat dahilinde tatbiki lâzım cezanın tayini ona aittir. filhakika prensip olarak cürümlerin tayin ve tecziyesinin bir kanun dahilinde olması lâzımdır. fakat failin kabiliyeti ittihamiyesinin tayini, maddî ve cezaî mes'uliyetinin tayinine medar olacak şeraitin temyizi kriminolojiye aittir.

Nazarî noktainazardan kanunu cezanın bilinmesi bu ilmin esaslı unsurlarından biridir, fakat digerleri deyişmez ve esaslı olduğu halde bu mütahavvül bir unsurdur. Kanunu ceza Fransa ve Almanya, İngiltere, Japonya, İtalya V. S. mütemeddin memleketlerde aynı deyildir. Halbu ki bir şahsın ehliyeti ittihamiyesini tayin eden prensipler-yalniz beyyinelerin tavsifatı kanuniyesine dair bazı kanunlarda bulunan ve sun'i vasıfta olan ihtilâf istisna edilirse - hemen hemen her memlekette aynıdır. Ceraimin tesbiti, cürmün sebeplerinin tayini, failin pisikolojisi her mütemeddin memlekette aynı müşterek kaidelerle tayin edilir, çünkü bütün müsbet kanunlardan müstakil ve umumî mahiyettedirler.

Şehadetlerin takdiri, ihtibarların mutalaası, maznunun hastalık veya sıhhati (ilâahırihi) gibi fiiller kriminolojiye dahil ve bilbedahe hukuku cezanın sahasından hariçtir. Bununla beraber kriminolojiyi teşkil eden unsurlar yalnız bunlar değildir. Bunda diger ilimler de ve

bilhassa mücrimin pisikolojisi ve mücrimin ve cürmün objektif tetkiki dahildir. bununla demek isterim ki her cürmün, hini icrasında müterafikan bulunan, ferdî veya maşerî şeraitle olan münasebetlerinin tahlili münhasıran kriminolojiye âittir.

Kütle halinde ferdlere veya içlerinden bazılarına tesir eden hadiseler ile mücrimiyet arasındaki müvazat gayrı kabili münakaşedir. Böylece mevsimler mücrimiyet üzerine tesir ederler. Sıcak aylarda ahlakî suçlar, cebrüşiddet cürümleri, eşhasa karşı cürümler çogalır. derecei hararetle cürümlerin adedi arasında bir müvazat vardır.

Daha az emin kaideler ırk hakkında da söylenebilir. Bunların daha az emin olması ve cayi tereddüt olması o kadar mühim kan karışma olanları garp milletlerinde saf ırkın bulunmayışı vakıasından mütevellittir. Fakat ırk lafzının bir muayyeniyeti olmasa bile eger bu kelime binnisbe saf kavmî gruplar şeklinde telakki olunursa bazı derecede hakikatı camidir. Meselâ musevilerde yataklık gibi bazı suçlara karşı mütebariz bir istidat vardır. bunlarda, şüphesiz irsî tesirler dolayisile, malî mücrimiyet, hususî bir surette inkişaf etmiş gözüküyor.

Irkların karışması iyi müşahidlere göre mücrimiyet üzerine bariz bir surette müessir oluyor. ik'im cürümlerin mahiyet ve adedi üzerine tesir eder. Sıcak memleketlerde cebrü şiddet cürümleri, soğuk memleketlerde hırsızlık daha çoktur.

Çifçilikle uğraşan ehali ile san'atle müşteğil ehalinin cürümleri arasında da, köylü ve şehirli cürümleri arasında da bir fark tesbit edilmiştir. Büyük şehirlerdeki tecemmular mücrimiyet için hakiki birer vasatı zerdirler.

Şeraiti iktisadiye dahi ister mücrimiyeti çoğaltan buhran ve igtişaş devirleri gibi müsbet bir cihette olsun ister sirkat, emniyeti sui istimal, dolandırıcılık sınıfından bir takım cürümleri azaltan ticarî ve sınaî bir saadet devresi gibi menfi bir cihetten olsun mücrimiyet üzerine tesir ederler.

Bu muhtelif âmillerin meydana çıkarılması her zaman kolay değildir. Zira hayatî ve içtimaî hadisatı idare eden kavanin çok

mudildir. Bunlar yekdiğerine zıt istikametlerde tesir edebilirler: Meselâ haleti iktisadiye, iklim veya hararet gibi. Bundan başka aynı sebep mücrimiyet üzerine muhtelif cihetlerden tesir ederek bazı Kategori cürümleri tenkis ve bazılarını da tezyit edebilir. Böylece saadet devirleri ahzügaspların adedini tenkis ederken malî cürümleri tezyit edebilir.

Bu umumî sebeplere ferdî veya hususî sebepler de iltihak edebilir. Filhakika bir takım hususî, mâşerî hadiseler vardır ki içtimaî gurupların yalnız bir kısmına tesir ederler. Mesken buhranı bunların bir misalidir. Mahallî buhranlarda zikredilebilir. Meselâ cenubi Fransanın ve Şampanyanın bağlık mıntakalarının geçirdiği kriz gibi grevlerde bu meyanda kaydolunabilir. Ailevî sebepler ferdî sebepler meyanındadır. Bunlardan en mühimi milletler için olduğu kadar ferdler için de mahuf fenalıklara sebep olan alkolizimdir. Müzmin alkolizim ferde ve onun zürriyetine tesir eder. müzmin alkolizim evlatlarında en müthiş nakîsalar görülür. Hat alkolizim birçok cürümlerin ve bilhassa eşhasa karşı irtikâp olunan cürümlerin sebebidir. Müzmin intanlar ve tesemmümler de bu meyanda zikredilebilir.

İsteri ve sar'a gibi nörozlar ister ferdin mücrim olmasını teshil eden bir şart olması suretile doğrudan doğruya olsun ister zürriyetine tereddi ârazını nakleden bir amil olmak suretile bilvasıta olsun mücrimiyetle sıkı sıkıya münasebettardır. Filhakika veraset mücrimiyetin su götürmez sebeplerinden biridir.

Her ferde has uzvî şeraitte yani mizaç, karakter, tabiî meyillerde verasete raptolunabilir. nihayetülemir terbiye hiç bir vechile ihmal edilmiyecek bir amil gibi telakki edilmektedir, ve ferdin içinde inkişaf ettiği şeraitin heyeti mecmuasını teşkil eden bir sebeptir, bu şeraitin heyeti mecmuasına « muhit » namı verilmiştir.

Muhitin tesiri yalnız mektep terbiyesine inhisar etmez sefalet veya saadet gibi maddî sebepleri, aile, örnek gibi manevî şeraiti de camidir.

Cürüme ve mücrime tesir eden bütün bu sebepleri ihtimamla aramak; işte Kriminolojinin mevzuu. Bu sebeplerin bazıları hakkında

vermiş olduğum işaretler Kriminolojinin ne kadar karışık ve muğlak olduğunu gösterir. Unsurlarından bir kısmını diğerleri tababet, Antropoloji, Pisikoloji, ruh tababeti gibi hayatî ilimler, iktisat, hukuku ceza ve içtimaiyat gibi içtimaî ilimlerdir.

Doğrusunu söylemek lâzımsa Kriminoloji içtimaî bir ilimdir ve bir çok noktalardan cürmî içtimaiyat ile karışır. Enriko Ferri gibi yuce müellifler Kriminolojinin heyeti mecmuasını cürmî içtimaiyat namı altında mutalaa etmişlerdir. Fakat bence cürmün Pisikolojik ve Fizyolojik şeraitinin tetkikini cürmî içtimaiyattan ayırmak lâzımdır. Bu kısım bilhassa « cürmî pisikoloji » yi teşkil eder.

Bunlar kriminolojinin iki şubesidir. birisi mücrimi mutalaa eder, digeri adamlarla olan münasebetlerini tetkik eder, şüphesiz ki bu iki ilim kat'i hudutlarla bir birinden ayrılmamışlardır. Zira hakikatte mücrim inkişaf ettiği muhitten tecrit edilmiyeceği gibi onun cemiyet ile olan münasebetleri de şahsî istidadından ayırdedilemez.

Kriminoloji bence şöyle tarif edilmelidir: (cürüm tesmiye edilen tabii hadiseyi husule getiren şeraitin ilmi) bu tarif bizi cürüm kelimesile ne anladığımızın tavsifi mecburiyeti karşısında bırakıyor. ben bu hususta hemen hemen Dürk haymın tarifini kabul ediyorum. Bence: siyasî bir cemiyetin urfî veya mektup kanunları tarafından tecziye edilen her vakia cürüm olacaktır.

Kriminoloji ilminin mevzuu bu suretle tarif edildiği zaman bu ilmin binnisbe yeni olduğu gözüküyor. Devrimizden evel ancak pek az miktarda filozoflar tarafından hissedilmiştir. bunlar meyanında Monteskiyö birinci mevkii ihraz eder.

Filhakika ilerde göreceğiz ki evvelce kriminoloji sahasını hemen yalnız başına işgal eden ilmi ceza halihazırda bunun pek zaif bir kısmını işgal etmektedir. Bir takım sebeplerle tevellüt eden cürmün en iyi basdırılması çaresi bu sebeplere hücum etmektir buradan da cürmün tevellüdüne mani olmak, onu terhip etmekten daha mühim olduğu fikri çıkmıştır. Cürmü terhibin zararın tahakkukundan sonra tavassut etmesi mahzuru vardir. Halbu ki öteki bu zarara mani olur.

İlerki makalelerimizde takibedeceğim metot atideki tarzda olacaktır: cürüm kelimesinin mânasını tayın ettikten soura mücrimiyeti bir hadisei tabiiye gibi menşelerinde, tekâmülünde ve tarihî ve kavmî tahavvülatında mutalaa edeceğim, bu suretle muhtelif cemiyetlerin cürüm hakkindaki gelmiş geçmiş kanaatlarini göreceğiz.

Bu tetkik gösterecek ki mücrimiyet ile ahlâk birbirinden pek ayrı şeylerdir. tekâmüllerinde ki müvazat tam değildir. Yine göreceğiz ki siyasî ve içtimaî taazuva tabi olan cürümler olduğu kadar ahlakî veya dinî mefhumlara tabi olan cürümler daimî bir tekevvün halindedir ve layenkati değişirler. Yaşayan her şey gibi onlar da tekâmül ederler.

Cürmün bir hadisei tabiiye gibi bitaraf, menfaatsız ve sakin tetkiki evvlce zikretmiş olduğum muhtelif fikirler arasındaki ihtilâfı barıştıracak en emin çaredir.

Artık bu zarurî te'life çalışmanın zamanı gelmiş hatta geçmiştir bile. Zira bu gün mevcut olan karışıklık en vahim cürümlerin terhibini vahimevî, müphem ve müsavatsız bir hale getirmiştir.

(*mabadi var*)

HUKUKU HUSUSİYEDE

[Kazaî kararlar – Jurisprudence]ın ehemmiyeti

« Hukuk », prensiplerini hayattan alır. Her gün değişen zamana, hadisata göre daimî bir tekâmüle tabi olarak muhtelif şekillere giren beşerî münasebat, ona müvazi bir tekâmül güsteren kanunlar ve kaidelerle idare edilmek ister. Muayyen bir zamanın ihtiyaçlarına tekabül eden kanunlar, zamanın ilerlemesi, hadisatın teakubu ve bu tesirat altında ihtiyaçların değişmesiyle tatbik kabiliyetini kaybeder. Ve beşerî münasebetleri idareden aciz birer müstehase haline girerler. Bir asırdanberi fen ve san'at âleminde hasıl olan azim inkilâbat ortaya yeni yeni mes'eleler çıkarmış ve bu terakkiyatın bir neticesi olan bu günkü amele hayatı bir asır evel vazedilmiş bir hale gelmiştir. Bir zamanlar, servetin en mühim kısmını teşkil ettiği telâkkisiyle hususî ve istisnaî hükümlere tabi tutulan gayrı menkul emval, bu gün kıyemi menkulenin iktisap ettiği kıymet ve iktisadî sahada oynamakta olduğu mühim rol karşısında eski ehemmiyetinden çok kaybetmiştir. Hadisatın ve beşerî ihtiyaçların yeni manzaraları karşısında, o hadise ve ihtiyaçları adım adım takip ederek yeni şekiller alan hukuk, fikir sahasında husule gelen tahavvülâtın ve muayyen müesseseler hakkında vücut bulan telâkki farklarının da tesirinden azade kalamaz. 1789 Fransız ihtilâlinden doğan ve şahsı, ferdi gaye telâkki eden [individualiste] zihniyeti yerine son asırda vücut bulup mütemadiyen inkişaf eden cemiyet telâkkisi hemen hayat ve tatbikat sahasında tesirlerini göstermeğe başlamıştır. Şahsî hürriyetin bu günkü manası ihtilâlin

doğurduğu manadan çok farklıdır. Yine aynı telâkkinin tesirile, bir zemanlar namütenahî derecede mutlak bir hak olan (mülkiyet hakkı) içtimaî menafi telâkkisi karşısında mühim takyitlere uğramıştır.

Hülâsa, hayatta değişen her şey gibi (hukuk) ta değişiyor, istihalelere, tekâmüllere tabi olarak yeni vaziyete, yeni hadiselere ve ihtiyaçlara tekabül edecek şekiller alıyor. Bir memlekette « hukuk » hayatın seyrini ne kadar yakından takip eder, yeni vaziyetlere ve ihtiyaçlara tekabül edecek kaideler ne kadar sür'atle vaz edilirse şüphesiz o memlekette adalet o nisbette yüksek olur vebeşerî münasebet azamî bir intizam dairesinde cereyan eder.

Kanun, yalnız başına bu gayeyi temine kâfi değildir. Çünkü, evel emirde vazii kanunun yeni bir ihtiyaç karşısında harekete gelmesi alelekser çok bati olur; saniyen, kanunun her hadiseyi en küçük ihtimallerine kadar derpiş ederek her biri için ayrı ayrı ahkâm koymasına imkân yoktur. Çok defa muayyen bir ihtilâfın sureti halline kanunda tesadüf edilmiştir. Bundan başka tatbikat sahasında öyle vakalar karşısında kalırız ki, bu vakalara kanunun (Prensip) şeklinde vaz ettiği bir kaidenin kabili tatbik olup olmadığını tayin çok müşkül olur.

İşte, kanunun bıraktığı bu boşluğu dolduran' hayat ve hadisatla daimî bir temas halinde bulunması dolayısile onun icablarını yakındsn gören ve tatmine çalışan kıymettar bir unsur vardır ki bu yazımızda ondan bahsetmek, garp memleketlerinde hukukun terakki ve inkişafında onun oynadığı mühim rolleri göstermek istiyoruz, Bu kıymettar unsur kazaî kararlar, [Jurisprudence] dir.

İki bin küsur senelik eski bir hukuk olmasına rağmen şa'şaası hâlâ gözleri kamaştıran ve bu günkü garp hukuk müessesatının bir çoğuna mehaz teşkil etmiş olan [Roma hukuku] mükemmeliyetini en ziyade pretörlerin oynadığı büyük role medyundur. Her iptidaî kavmda olduğu gibi, Roma hukukunun en eski devirlerinde yerleşmiş olan ve maksattan ziyade şekle ve elfaza ehemmiyet veren [Formalizm], bu pretörler sayesindedir ki yavaş yavaş ehemmiyetini kaybetmiş ve

bütün esasını hayattan, adalet ve hakkaniyet prensiplerinden alan koca bir (hukuk) meydana gelmiştir. Pretör vazifesini ifa ederken yalnız kanunu tatbikle iktifa etmemiş, onun sakit olduğu yerlerde içtihat müphem olduğu noktalarda tefsir gayri kâfi bulunduğu mes'elelerde ahkâmını tevsi ve teşmil ve nihayet, adalet ve hakkaniyetle kabili telif görmediği noktalarını iptal etmek suretile gayeye varmak istemiştir. Onun realist kafasi, zamanın ihtiyaçlarına göre kaideler vazetmek, hükümlerini adalet ve hakkaniyet esasına göre vermek gayesinden başka bir şey düşünmemiştir. Kanunun dar çerçevesinden kurtularak bu gayeye varmak için bulduğu çareler, kullandığı vasıtalar şayani hayrettir. Roma hukuku, hukukî müesseselerin nasıl teşekkül, inkişaf ettiğini, zamanın, adet ve an'anelerinin değişmesile nasıl tekâmül ve inkılap merhalelerinden geçerek yeni ihtiyaçlara muvafık şekiller aldığını gösteren öyle misallerle doludur ki insan bunları vecdühayret içinde temaşa etmekten kendini alamaz. Busuretledir ki pretör, Roma aile teşkilâtının istinat ettiği kuvveti übüvvet esası gevşeyipte [Tabiî aile] fikirlerinin kuvvetlenmeğe başladığını görünce kan karabetile bir birine merbut olanlar arasında - kanunun memnuiyetine rağmen - bulduğu çok ince ve mahirane vasıtalarla tevarüsü temin etmiş ve yine bu suretledir ki, Roma devletinin büyüyüp te yeni iktisadî zaruretlerin baş göstermesi üzerine icat ettiği [Pretör mülkiyeti] ile kanunun yalnız muayyen emval üzerinde ve münhasıran [Patrisiyenler] e tanıdığı mülkiyet hakkını hukuku medeniyeye göre mülkiyete salih olmiyan emvale de teşmil ve bu hakkı [Pregrenlere] de bahş ve bilâhara himaye ederek Roma devletini teşkil eden muhtelif milletler arasında iktisadî ve içtimaî münasebetlerin cereyanını kolaylaştırmıştır. Roma hukukunda (vasayet) müessesesinin geçirdiği azim inkilap, eski (Formalist) hukukun inikat ve tamamiyetini sırf eşkâl ve merasime tabi tuttuğu bir çok akitlerin asıl gayelerinden inhiraf ettirilerek yeni ihtiyaçların doğurduğu büsbütün başka gayeleri temine tahsis hususunda bulunan mahirane vasıtalar, pretörün bu sahada oynadığı rolün canlı misallerindendir.

Bu gün garp memleketlerinde hakimlerin hukukî sahadaki vaziyetleri iki bin sene evel Roma pretörünün vaziyetine çok benzer. Bir hakimin vazifesi her şeyden evel kanunu ihtilâfa tatbik etmektir. Fakat, bilhassa hukuku hususiye sahasında onun bundan başka ve daha çok mühim bir vazifesi var: zamanın ihtiyaçlarına göre hukuk yaratmak. İşte hakimlerin bu sahada gösterdiği faaliyet sayesindedir ki eski kanunların bugünkü vaziyet ve ihtiyaçlara cevap vermiyen noksanları ikmal ediliyor ve bu suretle hukuk hayatın seyrini yakından takip edebilmek imkânını kazanıyor. Fransız [Code civil] i yüz yirmi küsur senelik bir kanun olmasına rağmen, bü gün hâlâ mevkii mer'iyette bulunuyor. Fakat, düşünmeğe imkân varmıdır ki 1804 te yapılmış olan o kanun, arada geçen bir asırdan fazla ve beşeriyet tarihinde en velut bir zamanın ilim, fen ve fikir sahasında husule getirdiği tarakkilerden, ortaya çıkardığı binlerce muğlak mes'elelerden sonra bugün tevzii adalete kâfi gelebilsin. Bittabi buna imkân yoktur. Fransızlar, bu kadar tarakkilere rağmen 1804 ten beri yani bir kanunu medenî vücuda getirmeden hukuku medeniye sahasında temin ve tevzii adalete muvaffak olmuşlarsa, bu mazhariyetlerinin en mühim kısmını hakimlerinin çok kıymettar mesaisine medyundurlar. Şüphesiz bugünkü (Code civil), 1804 te tanzim edilen (Code civil) den çok farklıdır. Aradaki zaman zarfında onun noksanlarını ikmal, ahkâmını tadil ve tashih eden bir çok kanunlar neşredilmiştir. Bütün bu teşriî fealiyete rağmen Fransız hukuku medeniyesinde [Kazaî kararlar — Juris prudence] ın oynadığı büyük rol olmasa (Code civil) ile birlikte haricinde kalan kavaninin hey'eti mecmuası zamanın ihtiyaçlarını tatminden uzak bulunurdu.

Hülâsa, çok doğru olarak söylendiği gibi, en fena bir kanun eyi hakimlerin elinde eyi neticeler verebilir. Fransa bunun canlı bir misalidir. Bu memlekette hakimlerin kanunu tatbik, tefsir ve hatta yeni ihtiyaçlara göre tevsi, hakkında bir hükmü kanunî bulunamadığı mes'elelerde içtihat suretile yeni esaslar ve kaideler vaz etmekten ibaret olan vazifesini nasıl ifa ettiği ve adalet ve hakkaniyet gayesini

temin için ne ince ve mahirane vasıtalar düşünüp bulduğu tetkike şayan bir mes'eledir.

Alman kanunu medenisinin aksine olarak her hadise ve ihtilâfa ayrı ayrı hükümler sevketmiyerek daha ziyade prensipler ve formüller vaz'ile iktifa ve hakimlere geniş bir takdir salâhiyeti bahşeden kanunu medenimiz, ilk maddesile hakimlerimizi büyük ve yüksek bir vazife ile karşılaştırıyor. Bu vazifede muvaffakiyeti temin, ve en yeni esasat ve nazariyatı hukukiyeden mülhem olarak tanzim edilmiş bulunan kanunu medenimizin bütün faidelerini istihsal için hakimin tevzii adalet esnasındaki hakiki rolünün garp hakimleri tarzında ifa etmesi lâzımdır.

Bu münasebetle Fransız hukuku medeniyesinde [kazaî kararlar jurisprudence] ın ehemmiyetinden bahsetmek istiyoruz.

Fransada hakimler bir vak'a, bir ihtilâf karşısında kaldığı zaman o ihtilâf zamanın telâkki ve ihtiyaçlarına göre adil ve hakkaniyet dairesinde halletmeği düşünür. Bu maksada varmak için kanunda sarih bir hüküm bulursa bittabi o hükmü tatbik eder. Fakat, onun en mühim rolü, bilhassa, kanunun hakkında hiç bir hükmü ihtiva etmediği veya gayet müphem veya muhtasar bir surette derpiş eylediği hadiseler karşısında başlar; kanunun ruhundan, ilim ve nazariyat sahasındaki tetkikat ve münakaşattan mülhem olarak vücuda getirdiği (nazariye — théorie) ler, kurduğu esaslarla kanunun noksanlarını ikmal, ahkâmını yeni ihtiyaçlara ve yeni telâkkilere göre tevsi ederek adeta bir (vazii kanun) mevkiine çıkar [1]. Bu faaliyetin neticesi bir (teamülü kazaî) nin teessüsüne müncer olur ve bu teamül, ayni mahiyetteki mes'elelerde ayni tarzda hükümler verilmesini temin eder. Bu mesai esnasında hakimin müracaat ettiği menbalar pek çoktur. Ta Romalılar zamanından başliyarak zamanımıza kadar devam edip gelen eski ve yeni Fransız hukukunda meşgul olduğu hadisenin halline yarıyacak hukukî esaslar olup ol-

[1] Kanunu medenîmiz ilk maddesiyle hakimlere bu vazifeyi sarahaten tahmil etmiştir.

madığını araştırır, hukukî düsturlardan (adage) istiane eder, ilmî tetkikat ve taharriyattan mülhem olur ve neticede o hadiseyi hukukî bir esasa irca ve bir sureti halle rapteder. Fakat, onun bütün aradığı şey, teminine çalıştığı gaye, ihtilâf hakkında bu günün telâkki ve ihtiyaçlarına tekabül edecek bir hüküm vermektir.

Fransız mehakiminin bu velut mesaisi hakkında bir iki misal serdini muvafık buluyoruz:

Evvela, son elli senelik zaman zarfında verilmiş muhtelif kazaî kararların meydana getirdiği [hakkın sui istimali = abus du droit] nazariyesinden bahsedelim: Bu nazariye, kanunu medenî ahkâmı dairesinde izalesi mümkün olamiyan bazı haksızlıkların önune geçmek gayesini istihdafen vücuda getirilmiştir: kanunun bir şahsa tanıdığı her hak, afakî (objectif) mahiyette bazı kaytlarla takyit edilmiştir. Meselâ: kanun der ki: Filân kimse şu hakka sahiptir; fakat, muayyen bir müddet, (meselâ 30 sene) zarfında istimal etmediği takdirde o hakkı sakit olur; yahot, filân hakkı istimal edebilmek için, hak sahibinin şu veya bu eşkâl ve merasimi yapması lâzımdır. Fakat, hakkın sui istimali nazariyesinde fazla olan şu cihet mevcüttür ki, kanunun hakları tahdit ve takyit eden afakî mahiyetteki kayt ve hudutları meyanına, bu nazariye, enfüsî (subjectif) mahiyette diger bazı kaytlar ilâve etmiştir. Nazariye mucibince bir şahs malik olduğu hukuku, sırf başkasını ızrar edecek tarzda istimal edemez; haklar, nizamı içtimaîye muvafık olacak surette istimal edilmelidir. Şayet bir kimse hakkını sırf başkasını ızrar için istimal etmişse salâhiyetinin hududunu tecavüz etmiş demektir, binaenaleyh, o hakkını bu tarzda istimalinden dolayı mes'ul tutulması icabeder. Bu nazariye, zamanın, hukuk hakkındaki efkâr ve telâkkiyatın değişmesi ile kavaidi hukukiyenin de tahavvüllere maruz kaldığına güzel bir misaldir. Bügünkü telâkkisiyle (hak) mefhumu, bilhassa mülkiyet hakkı, (içtimaî menafi) mülâhazası ile mühim takyitlere uğramıştır; nazariye, zamanla değişen bu telâkkinin hukukî bir esasa irca suretiyle ifadesinden başka bir şey değildir. Bu sayededir ki, yuz küsur sene evel

(Code civil) in gayet mutlak bir maafiyet verdiği mülkiyet hakkının bu günkü temayülâta muvafık tarzı istimallerini menetmek mümkün olabilmiştir.

Hemen bütün on dokuzuncu asırda olduğu gibi, hukukla ferdiyetçi (individualiste) efkârın hakimi olduğu zamanlarda bu nazariyenin teessüsüne imkân yoktu; çünkü, o zamanın efkârına göre bir şahs, hakkını istimal ederken diğerini ızrar ediyor sayılamazdı. O zaman deniyordü ki: « Hak sahibi, hakkının afakî hudutları dairesinde kaldığı müddetçe, bu hakkı istimal ederken sırf başkasını zarara sokmak gayesini bile istihdaf etse, bunun hiç ehemmiyeti yoktur; çünkü o, hakkını istimal ediyor, ve bunu istimalde serbesttir. Halbuki, bu günün telâkkiyatı, hakkı içtimaî mülâhazalara tabi tuttuğu için, bu tarzda bir muhakemeyi kabule müsait değildir. Bugün deniliyor ki, hakka sahip olabilmek, onu, cemiyetin seadet ve refahını temine iştirak edecek surette kullanmakla mümkündür; binaen aleyh, bir kimse hakkını cemiyet aleyhinde istimal ederse gayri meşru bir fiil işlemiş olur. Meselâ : kanünün aradığı şartları haiz olan herkes dava ikamesi hakkına maliktir. Fakat, bir şahıs, sırf başkasını ızrar ve iz'aç gayesile onun aleyhinde bir dava ikame eder, veya aleyhinde ikame edilmiş haklı bir davada, makul hiç bir sebep olmadan hasmının hakkını tanımaktan imtina ile onun lüzumsuz yere para ve zaman kaybetmesine sebebiyet verirse - eski telâkkiye göre hakkını istimalden başka bir şey yapmış olmamakla beraber - masarifi muhakemeden başka zarar ve ziyana da mahkûm olur. Kezalik bir arsa veya bir arazinin sahibi, münhasıran komşularına zarar vermek ve meselâ onların binalarını hava ve ziyadan mahrum etmek maksadile arazisi üzerinde bazı ameliyat ve inşaat yaparsa, Fransız mahkemei temyizinin mukarreratına göre, bu fiilde hakkın sui istimali mevcuttur, binaen aleyh faili zarar ziyana mahkûm edilmek icabeder.

İşte, Mahkemelerin faaliyet ve içtihatları sayesinde, yeni kanunu medenîlerce sarahaten kabul ve ilân edilmiş olan (T.K.M. Madde: 2, 24,256,261 inci ve müteakibi maddelere müracaat) ve bittabi zamanın

efkâr ve telâkkiyatına uygun bulunan bu mühim nazariyenin Fransız hukukunda tatbik edilmesi mümkün olabilmiştir.

Fransız (Jurisprudence) ının ehemmiyetini gösteren ikinci bir misal de, evli kadının hukukî ehliyetsizliğini hafifletmek maksadile vücuda getirilen vekâleti zımniye (mandat tacite) nazariyesidir. Fransız (code civil)ine göre, evli bir kadın, mahdut bazı istisnalardan sarfınazar, kocasının rızası olmadan hukukî hiç bir tasarrufta bulunamaz; meselâ: yalnız başına malını satamaz, teberru edemez, gayri menkulleri üzerine ipotek vazettiremez, mal satın alamaz, borclanamaz, hatta teberru bile kabul edemez. Mazinin ve an'anatın yadigârı olup bugünkü içtimaî ve medenî telâkkilere çok aykırı olan ve bu itibarla ilim sahasında agır surette tenkit edilen bu köhne müessese, son rubu asır zarfında neşredilen bir takim kanunlarla [1] eski mahiyetini çok değiştirmiştir. Evli kadının vaziyeti hukukiyesini islâh ve tehvin hususunda vücut bulan ve günden güne kuvveti artan bu cereyanda en mühim rolü yine mahkemeler oynamıştır. Fransız mahkemeleri tarafından icadedilip vekâleti zımniye nazariyesi namını bir nazariyeye göre kadın, evin dahilî ihtiyaçlarina ve kendi şahsına taalluk eden bütün masrafları icrada kocasının vekâletini haiz addolunur. Binaenaleyh, ailenin içtimaî seviyeleri ve iktisadî vaziyeti ile mütenasip olmak şartile, bu masrafların icrasında, kadın hiç bir müsaadeye muhtaç olmadan tam bir serbestî ile hareket salâhiyetine maliktir. Hatta mahakim, bu zımnî vekâleti, evliliğin esasında mündemiç ve onunla beraber içtinabı imkânsız bir surette tahassül etmiş tabiî bir netice şeklinde izah ile buna muhalif olarak evlenme mukavelesine derç edilecek her hangi bir kayt ve şart inzibatı ammeye muhalif ve binaenaleyh keenlemyekün addetmektedir. Mahkemelerin istihdaf ettiği gayeyi her ne behasına olursa olsun istihsal için, bazan izahı müşkül matik oyunlarına bile müracaat ettiğini göstermek itibarile bu [Vekâleti zımniye nazariyesi] güzel

[1] Bu kanunlardan en mühimi, kadının (mahfuz mallar) namı verilen kendi kazancı üzerinde tasarruf salâhiyetini çok genişleten 13 temmuz 1907 tarihli kanundur.

bir misal teşkil eder. Filhakika izdivacın manasında böyle zımnî bir vekâlet olduğunu vehleten kabul müşküldür. Bu cihet kabul edilse bile, mefruz olan bu vekâleti müekkilin sarih bir surette istirdat etmesine hiç bir mani bulunmamak ve binaenaleyh mefruzun hilâfını şart mümkün addolunmak icabeder. Mamafih, mehakimin bu noktada düşündüğü şey; telâkkiyatı hazıra ile okadar ülfet edemiyen bir vaziyeti mümkün olduğu derecede yeni temayüllere muvafık bir şekle ifrağ olduğu için bu gibi mütalaat ve mücerredat üzerinde fazla durulmamıştır. Bu nazariyenin kadının ehliyeti tasarrufiyesini son derecede tevsi ettiğini izaha hacet yoktur.

Başkası namına akti mukavele etmek, meselâ bir üçüncü şahıs hisabına taahhüdatta bulunmak veya onun lehine bir digerinden borç [obligation] istihsal etmek [c. c] in 1121 inci maddesile sarahaten menedilmiş olmasına rağmen tatbikatta bu mahiyeti haiz mukavelelere her ğün tesadüf edilmektedir: hayat sigortaları, patronların amelenin maruz kalacağı kazalara karşı sigorta kumpanyalarile aktettikleri mukaveleler, üçüncü şahıslar lehine taahhüt istihsalinden başka bir mahiyeti haiz değildir, Şu suretle kanunun memnuiyetine rağmen hayat ve tatbikatla binlerce misali tekerrür eden bu mukavelelerin muteber addedilmesi, mahkemelerin eseri sayidir. Çünkü, kanun müsait olmamakla beraber, hayat ve ihtiyacat bu kabil mukavelelerin meriyetini istiyordu. Bir çok tereddütlerden sonra, mahkemeler bu neticeyi istihsale muvaffak oldu. Tereddütler, bu tarzda yapılan mukavelelerin hukukî bir esasa raptındaki müşkülâttan, onlara verilmesi lâzım gelen mahiyeti hukukiyenin ne olacağını tayin edememekten ileri geliyordu. Bir çok nazariyeler, ve bu meyanda: (icap = offre) nazariyesi, (vekâleti olmadan başkası hesabına tasarruf = gestion d'affaires) nazariyesi ileri sürüldü. Fakat, bunlardan hiç biri mevzu bahs mukavelatın hukukî mahiyetini izaha kâfi gelmedi. (icap) nazariyesi reddedildi, çünkü, üçüncü şahsın kabulüne kadar icap geri alınabilir; (vekâleti olmadan başkası namına tasarruf) nazariyesi de kabul edilmedi, çünkü, şahıs namına akti mukavelede,

(gestion d'affaires) in bütün evsaf ve anasırını bulmak mümkün değildi. Binaen aleyh, bazen şu, bazen bu nazariyeye müracaat mecburiyeti hasıl oldu. Bu hadise, mehakimin tatbikat sahasındaki rolünü ve mühim vazifesini gösteren güzel bir misal teşkil eder. (Jurisprudence), mevcut bir hükmü kanuniyi doğrudan doğruya iptal edemiyince, onu zamanın ihtiyacına muvafık bir şekle ifrağ için icap ederse bin türlü muhakemata, hatta, bazan, çok kurnazca yapılmış mantık oyunlarına baş vurarak gayesine varır. Mes'ele, bu gayeyi gözden kaçırmamaktadır. Fransız (Code civil) indeki memnuiyet, menşeini Roma hukukundan alir. Halbuki, ayni müessesenin Romada geçirdiği istihalelerin tetkiki bizi şu neticeye isal eder ki, (başkası lehine akti mukavele), ne bir (icap) tir, ne de bir (gestion d'affaires) dir. O, ukut arasında müstakil bir nevi teşkil eder. İptidaî Roma hukuku, bu akitle beraber, ayni sebebe istinaden, (temsil ve vekâlet) i de kabul etmemişti. Roma hukukunun nihayetinde esas tamamen değişmiş, mezkûr akitlere hukukî mahiyet tanınmıştır. Şu hale göre Fransız (Code civil) inin bu asırda idame etmek istediği bu (başkası namına taahhüt istihsali) hakkındaki memnuiyet, ta Romalılar zamanında ehemmiyetini kaybetmiş olan bir sebebe istinat ediyordu. Kanundan bu maddeler çikarılmadı; fakat, hakimler onların iktisadî hayatta yapacağı menfi te'sirleri gördüler, ve hiç bir mahkeme, başkası namına taahhüt istihsali mahiyetindedir, ve binaenaleyh, kanunen batıldır, diyerek bir hayat sigortası Poliçasına hukukî bir akit mahiyeti vermekten çekinmedi.

ALİ RIZA
İstanbul ve Paris hukuk
fakültelerinden me'zun